

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Факултет по класически и нови филологии

Катедра „Англицистика и американистика“

Кирил Романов Хаджикосев

Център и периферия в британския и американския модернизъм: Джеймс Джойс, Джийн

Рис, Джуна Барнс, Томас Улф

Автореферат

Научен ръководител: проф. Мадлен Данова

София 2025

Съдържание

Въведение.....	2
Глава 1. Център и периферия в модернизма от (не)постмодернистична гледна точка.....	13
Глава 2. Политика на пространството: Модернистичното художествено състояние.....	18
Глава 3. Деконструиране на Конми: Връзката между центъра и периферията посредством оператори, тела и излишък в „Скитащите скали“ на <i>Одисей</i> от Джеймс Джойс.....	20
Глава 4. Децентрализиране на агентността на Анна Морган в <i>Пътешествие в мрака</i> от Джийн Рис.....	27
Глава 5. Джуна Барнс, разказваща за периферното тяло в <i>Нощна гора</i>	33
Глава 6. Възстановяване на периферизирания Улф: живот-в-смъртта и силата на лошото писане.....	39
Заключение.....	44
Библиография.....	48
Приноси.....	50
Публикации по темата на дисертационния труд.....	53

Дисертацията *Център и периферия в британския и американския модернизъм: Джеймс Джойс, Жан Рис, Джуна Барнс, Томас Улф* изследва различната творческа перспектива на модернистичните автори в началото на 20-и век през призмата на пространството (културно, езиково, социално-политическо) и езика (идентичност, субективност, истина). Макар модернизмът да е международен феномен, в дисертацията се твърди, че авторите също така отделят специално внимание на влиянието на локалното върху човешката мисъл и особеното (или различното) в това пространство. Градската среда например, която „все повече се характеризира с многобройност, мобилност и разнообразие на социалния обмен между тела, машини, стоки, информация и знаци“ (Kalaidjian et al 2005: 9), създава условията за един безпрецедентен социокултурен спектакъл. В този контекст изследването разглежда подходите на модернистичните автори към динамично променящия се свят, в който традиционните категории и начини на мислене се разпадат, пораждайки необходимостта от нови цялости. За тази цел детайлно са анализирани някои от най-добре познатите творби на Джеймс Джойс, Джийн Рис, Джуна Барнс и Томас Улф.

Има няколко ключови аспекта, които дисертацията взема предвид и използва като инструменти за анализ на модернистичната художествена парадигма. Предложената методология, например, включва *апофатичен подход* към четенето на модернистични текстове, като акцентира върху значението на субективността, идентичността, езика и битието. Специално внимание е обърнато на онези аспекти, които надхвърлят границите на езика и неговата способност да означава и определя. Този подход към текста подчертава т. нар. „излишък от означение“ (excess of signification) в модернистичните произведения. Например модернистичните автори отхвърлят перспективата за лесен превод на емоцията в означаемо (вж. Barthes 1985: 273), като изследват аспекти, които излизат извън рамките на езика и логиката. Инструментът „излишък от означаване“ бива използван, за да се деконструира дихотомията център-периферия. Макар и едно от основните твърдения да е, че периферията е конструирана на центъра, периферията не може да бъде редуцирана до онтологичните основи на центъра – тя винаги я „надвишава“ по един или друг начин.

„Надвишаването“ (или „излишъкът от означение“) е представено като основно измерение на постмодернизма. Модернизмът обаче играе ролята на предшественик на

постмодернизма, като показва как модернистичните автори вече предвиждат много от постструктуралистичните идеи за пространството и идентичността. Тялото, неразривно свързано с проблемите на пространството и идентичността, се превръща в ключов обект на познание. Върху неговата „територия“ бива „писана“ връзката му с властта и социалните норми. Но отношението тяло-власт се преосмисля от модернистите като се премества фокусът на властовата динамика от обективното към субективното. Именно чрез изместване на акцента върху субективното се изтъква етичното измерение на другостта (otherness). Да бъдеш друг не означава да бъдеш безсилен. Това разграничаване се използва като ценна критическа перспектива, чрез която може да се преосмисли връзката между центъра и периферията.

В тази аналитична рамка се въвеждат понятията за „немисленото“ (the unthought) и за „разреза“ (the cut) като се демонстрира как модернистичната литература нарушава традиционните начини на мислене. В дисертацията се прави преценка на избраните автори, като се изследват както приликите, така и разликите в подходите им на изобразяване на гореспоменатите проблеми. В заключение, изследването подчертава ролята, която модернизмът е отиграл за демократизирането и разнообразяването на литературните подходи, като същевременно насърчава читателите да преосмислят връзката между текст и контекст.

Преди да продължим обаче, е необходимо да се дефинират някои от основните термини, използвани в дисертацията.

Един от тези термини е „излишък от означение“. „Излишъкът от означение“ е това, което надхвърля границите на смисъла и разколебава установения символен ред. В постструктурализма и семиотиката означаването се разбира като мрежа от разлики и отлагания (Дерида), в която значението възниква чрез непрекъснатото му препращане към други знаци. Въпреки това, винаги съществува един излишък – нещо, което не се вписва напълно в структурата, което или разширява значението до безкрайност, или го прави невъзможно за изразяване.

Този излишък е свързан с реалното (Лакан), немислимото (Хайдегер) и онова, което остава отвъд езика (Бланшо, Фуко). Той представлява остатък, който не може да бъде напълно погълнат от логоса, закона или структурата на повторението. Дерида говори

за допълнението (*supplément*) – едновременно необходим и излишен елемент, който както допълва, така и разклаща системата.

Терминът е също така свързан и с *jouissance* (Лакан, Кръстева) – моментът, в който езикът е надмогнат от интензивно усещане или афект, което не може да бъде уловено от думите. Това е близко до концепцията за *khôra* (Кръстева) – сферата на ритъм и телесно изразяване, която предшества и прекъсва символния ред. Във философията на Делюз тази прекомерност се проявява като линия на бягство (*line of flight*), която детериториализира смисъла и го насочва към нещо неструктурирано и немислимо.

С други думи, прекомерността на означаването е онова, което избягва, нарушава или надхвърля установените системи на смисъла, като посочва към неопределеното, немислимото и неуловимото отвъд езика.

Вторият термин е катафатично-апофатичната граница на детерминация (тук границата означава анализ на вътрешните граници на значението под формата на спектър). Катафатично-апофатичният спектър на детерминацията описва динамичното поле, в което се разгръща процесът на мислене и определяне – от утвърждаването на смисъла (катафатика) до неговото отрицание и заличаване (апофатика). Това не е статична граница, а непрекъснато променящ се континуум, в който значението се изгражда, разколебава и надхвърля самото себе си.

В единия край на този спектър катафатичното означаване се стреми да формулира и стабилизира смисъла чрез ясни определения и концептуални структури. В другия край апофатичното отрицание подчертава границите на езика и мисленето, насочвайки към онова, което остава неизразимо и непостижимо. Вместо да са противоположности, тези две движения съществуват в напрежение, като взаимно се допълват и подкопават.

Това напрежение достига точка, в която означаването се дестабилизира и преминава в прекомерност на смисъла – излишък, който не може да бъде напълно уловен нито от утвърдението, нито от отрицанието. Този излишък разкрива границите на структурата и посочва към неизказуемото – подобно на *différance* (Дериде), реалното (Лакан) или немисленото (Хайдегер).

Следователно, катафатично-апофатичният спектър на детерминацията може да се разбере като поле на непрекъснато движение между определяне и отричане, в което

смисълът се разгръща, променя и накрая се сблъсква с излишък, който надхвърля самите възможности на езика и мисълта.

Последният термин, който изисква разяснение е този за „разреза“ (the cut). „Разрезът“ може да се разбере като прекъсване или нарушаване на непрекъснатото взаимодействие между утвърдителните (катафатични) и отрицателните (апофатични) измерения на смисъла. Той въвежда непрекъснатост, която разрушава обичайния спектър на детерминацията и разкрива събитие, което не може да бъде напълно предсказано или обхванато от логиката на символния ред.

В този контекст разрезът действа като праг или момент на разграничение. Той отбелязва точката, в която смисълът не може вече да бъде стабилизиран или напълно обяснен чрез утвърдителното (катафатичното) или отрицателното (апофатичното) означаване. Вместо да бъде ясно разделение, разрезът разкрива излишъка от означение, който не може да бъде обхванат от езика, насочвайки към немислимото, реалното или неосъзнатото.

Разрезът е динамична точка на потенциалност (a dynamic point of potentiality), която отваря нови възможности. Той въвежда непредсказуемост в структурирането на смисъл, нарушавайки обичайните модели на символния ред. Не е просто граница, а момент на трансформация в самата концептуална структура, внасящ откритост и динамика в това, което преди е било определено.

Затова разрезът може да се определи като прекъсване в динамиката между катафатичното и апофатичното означаване, което въвежда неизмерима потенциалност (incalculable potentiality), отваря структурата към събитието и разкрива излишък, който надхвърля границите на означаването, като символизира както нарушаване, така и трансформация на концептуалния ред.

Взети заедно тези приноси показват един нов подход на четене на модернистичната литература, който надхвърля конвенционалните прочити и подчертава сложното взаимодействие на властта, езика и идентичността в произведенията на тези ключови автори.

Уводът към дисертацията *Център и периферия в британския и американския модернизъм: Джеймс Джойс, Джейн Рис, Джуна Барнс, Томас Улф* поставя основите на

изследването, като очертава неговите основни теми, цели и теоретична рамка. В него се разглежда художественият и историческият контекст, в който модернистите са творили. Основни параметри на анализ представляват понятията пространство, език и идентичност. Освен това е акцентирано върху взаимовръзката между модернистичната и постмодернистичната мисъл, както и върху значението на модернизма за осмислянето на съвременните анализи на истината и властта.

Една от основните цели на тази глава е да се проучи влиянието на художествения контекст върху модернистичните автори в началото на 20-и век. Модернистичният начин на мислене разглежда функцията и естетиката на романа от гледна точка, която след Втората световна война ще стане водеща за постмодернистичната деконструкция на метафизиката на присъствието, фалогоцентризма, фигурата на автора, ролята на читателя, отношението между фикция и реалност, култура и технология (вж. Barthes 1989: 49-55; Foucault 1986: 102; Lyotard 1984; Jameson 1991; Baudrillard 1981). Модернизмът е международен феномен, който обаче е и, както беше споменато, силно повлиян от специфични за даден регион фактори като пространство и език. За модернистите обаче езикът не е даденост, а се превръща в конструкт, който може да се използва за деконструиране на понятията за „аз-а“ и другия (the self and the other), които от своя страна се преплитат с пространствените ни представи за център и периферия. Съпоставяйки взаимнообвързаните ефекти на езика и пространството, модернистите представят начин да се преосмисли практическата и теоретична рамка на центъра. Центърът се свързва със стабилност, както и с присъствие или с други думи, с една иманентна логоцентрична тоталност, която обхваща в себе си и периферията. Вместо да възприемат центъра като фиксиран и йерархичен обаче, модернистите представят една динамизирана тоталност, която се формира също така и от всичко, което надхвърля логоцентричната йерархична структура. Именно в тази вътрешна динамика, отворена към другото и дори всичко, което се намира извън него, можем да проследим начините, чрез които модернистите представят центъра и периферията като асембляж от отношения и ефекти (an assemblage of relations and effects), а не като стабилна единица, обхващаща в себе си всичко.

В този смисъл модернистичната литература действа като двигател на една социална промяна, като възплъщава и дава естетическа форма на социално изразеното

несъгласие. Това несъгласие бързо се детериториализира въз основа на непризнати от властта правила и кодове, което го превръща в ключов фокус на изследването. Деконструкцията на есенциализма (който бива асоцииран със стабилността и присъствието на центъра) се превръща в ключов аспект, изследван в дисертацията. Творчеството на модернистите представлява един поливалентен разбор на есенциализма, метафизиката на производството (metaphysics of production), социалното производство, субективността, идентичността и логоцентричния дискурс (logocentric discourse), като изследва и поставя под въпрос представата ни за различието (difference). В това отношение различието, едно основно понятие, се разглежда не само като източник на конфликт, но и като основа за позитивна диалектика (positive dialectics). Модернистите, повлияни от градската среда, разглеждат различието като начин да се разбере другият в неговата индивидуална същност, а не единствено като негативно повторение на същото. Тази перспектива предвижда по-късната хуманистична мисъл.

За да се очертае обхватът на една имплицитна хуманистична сфера, на преден план се извеждат онтологичните връзки между модернизма и постмодернизма. Едно от основните твърдения е, че модернистичната литература полага основите на постмодернистката деконструкция на метафизиката на присъствието (metaphysics of presence). Много от наративните техники, използвани от постмодернистичните автори, могат да бъдат открити в модернистичните произведения и по-конкретно в това как те представят една метафизика на събитието (metaphysics of the event), която „надвишава“ структурата на събитието. Ако структурата на събитието действа като означаващо, което придава стабилност на реалното, субекта или бъдещето, то метафизиката на събитието, от друга страна, пренастройва произхода по такъв начин, че в крайна сметка да устои на един ретроспективен анализ (вж. Derrida 2000: 543). Както модернизмът, така и постмодернизмът обвързват проблемите на идентичността и текстуалността (на формата) с критика, насочена към структурата на събитието (или на системата, която ги поражда). Устояването на порива да се реконструира център или непроменлива идентичност, представлява един от основните начини, чрез които модернистите извеждат на преден план динамичното присъствие и сила на периферията.

Модернизмът вече предначертава голяма част от стратегиите, използвани от постмодернистичните автори за дестабилизиране на концептуалната инфраструктура,

върху която се основава метафизиката на присъствието и производството. Например, значението на неписаното (the unwritten), безкрайното писано (the infinitely written), както и невъзможното за писане (the impossibly written) фигурира като важна естетика в модернистката текстуалност. Тези понятия се разглеждат като форми на съпротива, като действия или актове на съпротива, които си проправят път в социално-естетическото тяло на постмодерната епоха. Модернизмът мисли революцията (или обръщането на дихотомията център-периферия) като форма на текстуалност, която признава безкрайните възможности на субекта да остане разделен вътре в себе си. Централен проблем при изследването на въпросите, свързани с историята и разделението на аз-а, за модернистите се превръща това, което е възможно да се напише (да се каже в писмена форма), но и това, което вече не е възможно да се напише (или това, което остава отвъд чисто писменото) (вж. Barthes 1974: 34).

В изследването се разглежда и въпросът за историята като един конструкт, който е белязан от вътрешна противоречивост и също така е фундаментално несамостоятелен. Модернистичният начин на писане е тясно ангажиран с настоящето, но за модернистите писането е и революционен акт, чрез който миналото може да бъде пренаписано. Това включва активно ангажиране с историята, като същевременно се поддържа относителна дистанция спрямо нея.

Тази стратегия, чрез която центърът и периферията биват дестабилизирани, придобива особена сила, когато се разглежда в контекста на апофатичния подход към знанието. Апофатичният подход към знанието е взет предвид като метод, при който се поставя акцент върху това, което не може да бъде казано или изразено чрез език. Този подход се опира на идеята, че съществуват аспекти на реалността или на опита, които не могат да бъдат точно дефинирани или обяснени, защото те надхвърлят ограниченията на езика и концептуалното мислене. В контекста на модернистичната литература това представлява начин на определяне на битието, съотнесено с „излишъка от означение,“ който фундаментално остава отвъд писането. Различното при модернистите (в сравнение с голяма част от реалистите и натуралистите преди тях) е, че те се възползват от силата на неназованото, от това основни или ключови аспекти да не бъдат посочени. Да не

назоваваш не означава обаче да мълчиш. Този подход към *името*¹ може да бъде използван за изграждането на мощен набор от методологически инструменти, които могат да се използват за деконструиране на центъра. Името вече по един или друг начин посочва присъствието на смъртта там, където смъртта бива отречена в своето материално отражение (вж. Derrida 1985: 7). Практиката на смъртта (*the praxis of death*), на ангажирането с този неизбежен обективен предел, още в началото на 20-и век се схваща като винаги белязана от Другия, от чуждото, което я обхваща в нейната цялост и прави смъртта различна от самата нея. Името, по този начин обвързано с отсъствието, смъртта, другия и периферията, изгражда основата на техниките, модалностите и онтологите, чрез които модернизмът оспорва представите ни за света и битието, изобразени от понятието за център.

В крайна сметка деконструираният център налага нуждата онтологичната парадигма да се промени. За да се идентифицират темите и областите, в които модернистичната литература „скъсва“ с наследените кодове на означаване, е необходимо да се проследи промяната в парадигмата на ключови възприятия за света. Тези възприятия биват променени изоснови през 10-те и 30-те години на 20-и век. Една цялостна картина може да бъде обрисувана като се включат постмодернистични подходи към анализа на дихотомията център-периферия в британския и американския модернизъм. В дисертацията се посочва, че включването на постмодернистичния дискурс се разглежда като необходимо за цялостното разбиране на модернистичната литература и нейното наследство.

Постмодерната перспектива се фокусира върху анализ на дискурса (или на текстуалността), а не на самия текст. Този подход се стреми да изследва метафизиката на събитието, а не само неговата структура в модернистичните произведения. Метафизиката

---

¹ Според Жак Дерида деконструкцията на „името“ поставя под въпрос традиционните му функции и стабилността на неговото значение. В класическата философска традиция името често се разглежда като носител на идентичност, пряко свързан със своя референт (например, собствените имена се считат за обозначения на конкретни същности). Дерида обаче показва, че тази връзка не е толкова еднозначна, а името винаги е подложено на играта на различие (*différance*). В рамките на понятието за „следата“ (*the trace*), името не е нито напълно присъстващо, нито напълно отсъстващо. То винаги сочи към нещо, което се е случило преди него, и към възможни бъдещи употреби. Също така трябва да се отбележи, че в класическата философска традиция името претендира за уникалност, особено собственото име, но за да функционира като знак, то трябва да бъде повторяемо. Именно тази двойственост (апорията на уникалността и повторението) поставя под въпрос традиционните идеи за имената като стабилни и неповторими.

на събитието като ключов термин, се фокусира върху битието на другия, което е отвъд рамките на есенциализма. Другият се разглежда като „непредвидимо“ събитие (an incalculable event). Никаква форма или система, обусловена от представата ни за тоталност, езиково предопределена също така, не може да изчерпи метафизиката на другия. Модернистичната литература представлява една драматизация на това как структурата на събитието – оксиморон сам по себе си, който повече или по-малко означава признаване на недостатъците и вътрешните противоречия в хуманизма на Просвещението, идентифицирани от модернистичната литература – вече разпознава лицето на другия като „безкрайно чуждо“ и като „разположено на плоскост, различна от тази на езика“ (Levinas 1969: 194, 155), но без да успее да включи метафизиката на другия. Така модернистичната литература не само драматизира как структурата на събитието разкрива недостатъците на хуманизма през епохата на Просвещението, но и предоставя една своеобразна карта на другостта. Структурата на събитието не само се основава на отсъствието, но и е обусловена от липсата, бездната и чуждото. В този контекст, това, което ние наричаме „другото“ се осъзнава като иманентно на структурата на центъра.

Артистичният проект на модернизма действа като опит за преформулиране на метафизиката на центъра, предвиждайки постмодерното състояние, където центърът е лишен от същност. Схващането на центъра като една движеща се, диалогична или абстрактна същност води обаче след себе си последствия. Модернистичният дискурс на практика е осъзнаване, че тази динамика или диалогичност на движещия се вече център и на автономната периферия се основава на една по-дълбока „криза“ (вж. Kristeva 1982: 208), на един постоянен апокалипсис (a perpetual apocalypse), която разкрива, че не съществуват нито центрове, нито периферии, а единствено асемблажи и ефекти (те не могат да бъдат унищожени или заместени; техният разпад или различна свързаност просто води до формирането на други машини², които ги актуализират, но не променят

---

² В контекста на съвместната им работа, за Жил Делюз и Феликс Гатари машината не е конкретен механизъм или обект, а процес на свързване между хетерогенни елементи. Тя не се основава на стабилна идентичност, а функционира чрез потоци, връзки и прекъсвания. Делюзовата „машина“ не работи според механичен детерминизъм, а според принципа на становяване (devenir). Това означава, че тя не следва предварително установен план, а се трансформира чрез различни връзки и мутации. Следователно машините винаги съществуват във взаимовръзки – няма затворени, самодостатъчни машини. Всяка машина се свързва с друга, за да произвежда нови функции и значения. В *Хиляда плоскости* Делюз и Гатари въвеждат идеята за абстрактните машини и именно като такива те са взети предвид в дисертацията – нелинейни, нефизически конструкции, които организират потоците на желания, значения и социални сили.

съдържанието им). В крайна сметка тази представа за апокалипсиса (в етимологичния смисъл на думата като означаваща „откровение“) като постоянен край, постоянно разкриване или откриване, води до една форма на литература – а именно модернистичната литература – която осигурява рамката за деконструиране на различни дихотомии. Разбира се, все още сме далеч от антиесенциализма на постмодерната епоха, от отричането на същността на центъра и периферията, но при модернистите вече се забелязва тяхното „обръщане“ (центърът *може* да бъде и периферия, както и периферията *може* да се превърне в център), което приема формата на историографичен (вместо исторически) или на автобиографичен (вместо биографичен) разказ.

Кризата се превръща в централно понятие, свързано с модернистичния контекст. Означаващо непрекъснатата промяна на центъра и разломите в него, внесени от периферията, понятието „криза“ се възприема като призма, през която различието (difference) може да бъде осъзнато. Този начин на мислене на същото и другото (the same and the other) е бил интернализиран и детериториализиран от модернистите. В този контекст центърът се превръща в основна част от концепцията ни за различието, основаваща се на антиесенциализма, в която сексуалните, класовите, социалните, расовите, националните и биологичните различия се разглеждат като проблематични. По същество модернистичният възглед за различието е фокусиран върху релативността и трансформацията, а не върху агентността и идентичността.

Този вид вътрешна динамика бива анализирана през призмата на т. нар. катафатично-апофатичен спектър. Катафатичният подход към знанието, за разлика от апофатичния, използва положителни изказвания, които определят или описват съществуващото. Катафатичният подход цели да формулира знанието чрез ясни и конкретни изрази, които да обяснят или дефинират неща, явления или концепции. Този подход се стреми към разкриването и обясняването на реалността чрез позитивни, конструктивни категории и чрез обективно изразяване на факти, които могат да бъдат разбрани и описани. Катафатичният подход може да се определи от движението „от факт към същност“ (Ricoeur 1967: 91), което е както *териториално*, така и *езиково* движение. В своите дискурсивни ефекти подобен начин на разсъждение е рационално позитивен и

(Например, капитализмът може да бъде разбран като абстрактна машина, която преконфигурира социалните и икономическите отношения.)

онтологично утвърдителен: той не само се движи от факта към същността, но, присвоявайки си правото да познава и представя особеното като единственото (the right to know and represent the particular as the one) (срв. Derrida 2009: 46), създава факти от същности, които след това се разпределят в цялото феноменологично поле на особеностите посредством цялата сила на законодателните институции.

Осмислянето на същото и другото чрез катафатичния анализ подчертава ограниченията на начина на мислене, основаващ се на дихотомията „или-или.“ Тази част на спектъра (катафатичния подход) се разглежда като начин да се разбере връзката между езика и битието, който обаче не изчерпва всичките му потенциални възможности. С други думи, събитието (под формата на „или-или-или...“ и така *ad infinitum*) не може да бъде изцяло обхванато от възможностите и дори желанието на катафатичния подход да изчерпи битието. Модернистичният дискурс се разглежда като „съ-битие“ с текста – то е *заедно* с битието на империалистическият дискурс и същевременно е отвъд него (по един апофатически начин), което предизвиква промени, неспособни да бъдат обяснени от контекста или от самата структура.

Проблемите, които модернистичната литература засяга, а именно отношението власт-индивид, битие и събитие, остават актуални и за съвременното общество. Основна теза на дисертацията е, че повторният прочит на модернистичната литература е от съществено значение за разбирането на съвременните представи за истина, агентност и субективност, включително и политиката на пост-истината. Това доказва продължаващата актуалност на модернистичната мисъл в контекста на съвременните проблеми, откъдето произтича и опитът ѝ да измести фокуса на анализа на властовата динамика от обективния анализ на центъра и периферията към субективния план.

Дисертацията се фокусира върху произведенията на четирима автори, а именно *Одисей* на Джеймс Джойс, *Пътуване в мрака* на Джийн Рис, *Нощнагора* на Джуна Барнс и *Погледни към дома, ангеле* на Томас Улф. Прочитът на тези текстове очертава рамките на един по-голям теоретичен анализ на промяната във възприемането на онова, което определя света през периода 1910-1930 г.

В заключение, уводът на дисертацията очертава рамките на цялостното изследване на модернизма през призмата на дихотомията център-периферия, като подчертава влиянието на тази дихотомия върху литературата, обществото и културата. Също така се

представя теоретичната основа на анализа, очертават се целите и се предлага методологичният подход, който ще бъде използван в дисертацията. Подчертава се, че модернистичната литература се занимава с въпросите за властта, идентичността и другостта, които са актуални и днес, както и че модернистичната литература също така предначертава траекторията на постмодерната мисъл. В увода се отбелязва, че в изследването ще бъдат използвани произведенията на Джеймс Джойс, Джийн Рис, Джуна Барнс и Томас Улф, за да се разгледат тези теми в дълбочина, като целта е да се допринесе за по-дълбокото разбиране на модернистичната литература и нейното наследство.

Първа глава от дисертацията, „Център и периферия в модернизма от (не)постмодернистична гледна точка,“ изследва концепцията за дихотомията център-периферия в модернистичната литература от началото на 20-и век, като я разглежда както през призмата на модернизма, така и през призмата на постмодернизма. Модернистите не се стремят да привилегирват центъра или стабилните метафизични обекти на съзерцание, а по-скоро да преоценят взаимоотношението между центъра и периферията въз основа на асембляжите, които ги формират. Асембляжът е многоизмерна концепция, която обвързва желанието с поведението, като желанието не е субективизирано, а се възприема в неговата машинна модалност (вж. Buchanan 2020: 56, 62). Асембляжът е като набор от условия, които актуализират реалността, като обвързват измерението на съдържанието (content) с това на изражението (expression) (вж. Buchanan 2020: 132). Пространствените, социалните и политическите отношения в контекста на центъра и периферията, метрополията и колонията, се разглеждат като дестабилизиращи отношения, които оказват силно влияние върху модернистите и техните произведения. Модернистите се отдалечават от принципите на повторението, които се срещат в реализма и натурализма, и вместо това полагат различieto в основата на своите произведения.

В този контекст различieto се разглежда като изграждащо инфраструктурата на една позитивна диалектика. Модернистите се стремят да очертаят другия не под формата на обикновен образ или като още едно повторение на западната имперска идентичност, а като индивидуално същество. Този подход предвещава по-късния хуманизъм, като признава ролята на другия при формирането на идентичността.

Модернистичното изследване на пространството и езика представя остра критика на различни дихотомии, полага основите на постмодернистичната деконструкция на метафизиката на присъствието, фигурата на автора и връзката между фикция и реалност. По този начин модернистичната литература се превръща в двигател на социална промяна, както вече беше споменато, катализирайки дълбоки трансформации в начина, по който социалното несъгласие е вплътено и естетически представено. Несъгласието представлява отговор на правилата и кодовете, които детериториализират и дехуманизират обществените структури и модели. Модернистичното движение като форма на несъгласие или революция, по същество е търсене на нов начин на изразяване, на нова социално-естетическа форма или на литература, която вече не е възможна. Този възглед за литературата обосновава начина, по който модернистите възприемат справедливостта (като вече невъзможна форма на литература) и по този начин откриват възможността за деконструкция на центъра като знак за стабилност, присъствие и власт.

Това е въпрос на онтологични основи или пластове. Постмодернизмът изтъква онтологичните основи на модернизма и насочва критиката си към социокултурната архитектура, която поддържа различията, основани на дихотомии. Автори като Джойс, Рис, Барнс и Улф подхождат към проблема за центъра и периферията конкретно и комплексно – към онтологията като цяло – и ги изследват от диалогична гледна точка, през перспективата на онова, което постмодерната теория би нарекла афект, агентност (или деятелност) и политика на пост-истината. В литературния модернизъм можем да проследим началото на тези съвременни проблеми.

Тази глава разкрива как понятието „криза“ се превръща в основен начин да се преосмисли връзката център-периферия, основана върху невъзможността за литература, както и върху динамизираната структура на афекта. Дихотомията център-периферия не представлява фиксирана, а динамична, развиваща се връзка, която произвежда динамична тоталност. Идентичността в този контекст се превръща в променлива, тъй като няма фиксирани езикови и културни територии, които да я изградят или да я аксиоматизират. Отгук анализът на отношенията между център и периферия излиза извън рамките на едностранното определение. Дефиницията сама по себе си е променлива, а нейния начин на формулиране се възприема като диалогично събитие. Двустранното определение признава възможността периферията да откаже определението, наложено от центъра, или

дори да създаде свое собствено определение за себе си. В рамките на произведенията, написани от четиримата модернисти, аналитичният фокус се измества върху това как официалните разкази (official narratives) се интернализират и централизират от субекта чрез психологически и езикови механизми, но също така и как те не могат да изчерпят възможността за събитие, което да промени коренно представите ни за идентичност.

Високите модернисти вече са предвидили това отклонение от проекта за овладяване на системата, предвещавайки постмодернистичната мисъл. Постмодернистският радикален скептицизъм се проявява още в епохата на модернизма. Този радикален скептицизъм (който е много далеч от ницшеанския нихилизъм) към официалните разкази и към възможността за писане на литература, се разглежда от апофатична гледна точка, която признава границите на езика, но също така и ги отваря към нови възможности. Този подход признава невъзможността за пълно улавяне на дадено събитие или идея и търси смисъл в това, което надхвърля границите на езика. За модернистите възможността за справедливост се проявява в моментите, когато неизказаното взема превес и се превръща в противовес на логоцентрираното желание на човечеството да се самовъзпроизвежда единствено по технологичен (което не означава непременно машинизиран) начин (вж. Heidegger 1998: 197). В рамките на тази пресечна точка можем да видим как се преодолява пропастта между естетиката на модернизма и метафизиката на постмодернизма, която все пак се опитва да хуманизира машинното като поставя под съмнение основите на изкуството (напр. френското антиизкуство от 60-те и 70-те години).

Необходимо е обаче да се обърне внимание и на това, че методологията, използвана от модернистичните автори, създава един фрагментиран свят, който съвсем не е безпроблемен. Това налага необходимостта от разглеждане на модернистичното художествено „състояние“ като съвкупност от различни аспекти. Този подход е отразен и в дисертационния труд, като по този начин се отдалечаваме от единния, унифициран поглед. Дисертацията не представя карта, която може да бъде използвана за ориентация във философския проблем за центъра и периферията, а по-скоро проследява пропуските, потоците и излишъците, които са оформили модернистичния канон. Оттук и необходимостта да се навигира в това пространство чрез една паралактична визия (parallactic vision), което предполага, че в методологията си дисертацията се опира както

на структуралистични, така и на постструктуралистични методи за анализ на дихотомията център-периферия.

Непостмодернистичният подход анализира дихотомията център-периферия от геополитико-логическа гледна точка. Този подход разглежда политическата власт в контекста на социално-икономическите условия и историческата организация на знанието, както и начина, по който разказите формират разбирането за идентичност, субективност и история. Но той също така анализира и как термините „център“ и „периферия“ еволюират в историята, придобивайки различни конотации и денотации преди и след Втората световна война. Необходимо е, следователно, да отчетем езиковата еволюция на термините, свързани със социално-икономически въпроси. Тъй като модернистите осъзнават идеологическите и практическите аспекти на поддържането на закона в рамките на центъра и колониите, трябва да разгледаме как езикът функционира не само като инструмент за комуникация, но и като средство за определяне на съ-битието, базирано върху власт, идеология и хегемония.

Поради тази причина главата разглежда понятието „метафизика на събитието“ (the metaphysics of the event), което се съпоставя със „структурата на събитието“ (the structure of the event). Трябва да се отбележи, че това е не само въвеждане на още една дихотомия в рамките на теоретичното изследване на центъра и периферията, но и начин да се проблематизира връзката между езика, използван от автора, и възможността за език, който да направи вероятна справедливостта. Структурата на събитието действа като знак в литературата, който придава стабилност на асембляжа в неговите различни прояви. По този начин ефектите на възможното могат да бъдат определени и следователно политизирани. Метафизиката на събитието, от друга страна, дава възможност за по-задълбочено изследване на смисъла и последиците от събитието в структурата на литературния изказ. Тази гледна точка възприема събитието като модално различно от битието, което дори „надвишава“ литературното събитие, но е в тясна взаимовръзка с невъзможността за литература. Събитието в литературата бива центрирано от упражняването на хегемонистичната власт на автора. От структуралистка гледна точка позицията на автора е централен елемент, свързващ разнородни разкази. Авторската фигура се идентифицира с мястото, от което може да бъде постигнато пълно разбиране на произведението и неговото битие. По този начин авторът се превръща в метафизичен

център, а творческият жест на автора се изтъква като начин за изграждане на светове, които се свързват с реалното, функционирайки като своеобразна означаваща машина.

Но модернистичният начин на мислене драматизира диалогизирането на образа на текста и фигурата на автора, за да се адаптира към променящата се социокултурна и политическа среда. Границите на катафатичния-апофатичния модернистичен прочит на битието и събитието са обусловени от „немислимото“ (the unthought) или некодифицируемото и нередуцируемото. Винаги вече има нещо отвъд или над означаемото, което нарушава дори метафизичното обосноваване на автора като авторска фигура, която е способна да центрира смисъла и по този начин да представи една възможност за тоталност на читателя. Поради тази причина демократичното качество на литературната дейност се разглежда през идеята, че няма фиксирани центрове или периферии, няма фиксирана мярка, според която да се изчислява авторското присъствие и абсолютната детериториализация на означаемото (вж. Derrida 1992: 23). Литературата служи като почва, която предлага начини индивидът да се преразгледа в своята институционализирана периферия.

Историческият контекст оказва огромно влияние върху модернистичното мислене и темите, които го вълнуват. Първата световна война поставя под въпрос съществуващите идеологии и концепцията за стабилен център. В главата се посочва, че модернистичната литература реагира на нарастващата през този период загриженост за смисъла на историята и ролята на индивида в социалния живот (а оттам и на автора).

В заключение, първа глава от на дисертацията очертава основните проблеми на изследването, като поставя дихотомията център-периферия като ключов обект на анализ в модернистичната литература. В тази глава е създадена теоретичната и методологическата основа за изследване на начина, по който модернистичните автори подхождат към въпросите за властта, идентичността и другостта, като подготвя почвата за по-задълбочените анализи на отделни автори и текстове в следващите глави. В нея се подчертава как модернистите все повече осъзнават идеологическите и практическите аспекти на поддържането на закона в столичния център и в колониите. В отговор на епистемологичните и онтологичните последици от империализма модернистичната литература търси нови начини за концептуализиране на властта, надхвърлящи простото противопоставяне между центъра и периферията. Освен изследвайки конфронтацията

между овластени и обезвластени, тази глава също така подчертава езиковия характер на промяната в перспективите относно същността на властта през модернистичния период.

Втора глава от дисертацията, озаглавена „Политика на пространството: модернистичното художествено състояние,“ задълбочава сложната връзка между пространството, властта и художественото изразяване в модернистичната литература. Главата има за цел да навигира през територията от различни гледни точки, предлагани от структуралистките и постструктуралистките методи на критичен анализ. Тя изследва как модернистичните автори подхождат към концепциите за център и периферия и как тяхната работа предопределя по-широкото използване на тези концепции в постмодерното време. Главата представя фрагментиран подход към модернистичното художествено изразяване, като го разглежда от множество ъгли, вместо да предлага една единствена или единна перспектива.

Използвайки паралактичния ъгъл на анализ, ние можем да изследваме дихотомията център-периферия, като използваме както структуралистки, така и постструктуралистки методи на четене. Подходът признава, че смисълът и подтекстът на термините „център“ и „периферия“ са се променили с времето, особено след Първата и Втората световни войни. Това дава възможност за многостранен поглед върху начина, по който тези концепции работят в модернистичните текстове. Но и не само това. Тази фрагментация отразява плурализацията на онтолозиите и загубата на епистемологична ориентация през периода между двете световни войни.

Модернистичният художествен контекст се превръща в отделна територия на човешката участ, която съществува отвъд традиционните онтологии и политически структури на центъра и периферията. В тази рамка на мислене и в конкретния контекст, модернистите се стремят да разберат условията, които управляват самоидентифицирането и осъзнаването на аз-а и другия като такива в това пространство. Начинът, по който устойчивите значения и структурите на властта, свързани с тези термини, се разрушават и дестабилизируют, оказва дълбоко влияние върху начина, по който водим политика и как другият се възприема като друг. Модернистите преодоляват границите на традиционната динамика на властта и пространствената организация, които се основават на класическата онтология и метафизика. Това предполага, че детериториализацията на знанието, вписана

в модернисткото и постмодернистичното изкуство, не само води до фрагментиране и релативизиране на понятия като тези за центъра и периферията, но също така дълбоко въздейства върху начина, по който възприемаме индивида в тази деконструирана пространствена категория.

Модернистите смятат, че индивидът е дълбоко дезориентиран. Тази мета-наративна реконструкция на загубата на метафизична ориентация, възприета от модернистите, е начин да се разгледа разнообразие от теми, свързани с трансценденталната бездомност (*transcendental homelessness*), но също така е и начин да се види как тази метафизична дезориентация е свързана с множествеността и разнообразието на човешката артистична дейност. Модернизмът като цяло не позволява да се съчетаят думите и чувствата. Предоставяйки такава алтернативна перспектива към разума и неговите ефекти, модернистите отхвърлят перспективата за лесен „превод“ на една емоция в означаващо (вж. Barthes 1985: 273). Макар и да можем да постулираме и съществуването на междусистемен „превод“ между теория и практика, между модернизъм и постмодернизъм, структурализъм и постструктурализъм, втора глава от настоящия труд въвежда идеята за „загубата на нещо“ при превода – не междуезиков превод, а междусистемен превод (между обекти и понятия, между ефекти и афекти). Този „инструмент“ се използва при тълкуването на „травмата“ в модернистичния канон, както и на представата за самоотчуждението и на постмодерното състояние на трансцендентална бездомност като цяло.

Така фокусът на анализа се измества от обективните форми на център и периферия (метрополия и колония) към субективния план. Фокусът върху субективното и взаимовръзката му с апофатическото има за цел да анализира как то е драматизирано и динамизирано във високото модернистично изкуство. Модернизмът не е линеен и не представя една телеологична представа за индивида и неговата субектност. Модернизмът е „надлинеен“ (*supralinear*) по природа. Той поставя акцент върху пропуските и излишъците в това отношение, върху плоскостите, на които им липсва организация, но и които служат като основен принцип за изграждането на различни категории и следователно на онтологии. Този фокус върху неизказаното и непредставеното под парадигмата на апофатичния подход към знанието, подчертава границите на езика и

значението на това, което се намира отвъд установените структури – другото, абсолютната различност, безкрайността, бъдещето, отговорността, справедливостта.

В заключение, втора глава служи като мост между теоретичните основи, изложени в първа глава, и конкретните текстови анализи, които я съпровождат. Главата очертава модернистичното художествено състояние като територия на интензивен конфликт между значението и организацията на пространството, както и между властовите структури и методите на изграждане на идентичност. Чрез използването на фрагментирана и многостранна методология, главата подчертава множеството гледни точки в модернизма, както и предизвикателството, което течението отправя към установените норми. Също така е изложено как модернизмът поставя основите на постмодерната мисъл чрез това, което се идентифицира като катафатично-апофатична граница между модернисткото изследване на битието и класическата онтология и метафизика. Акцентът в главата върху понятия като детериториализация, загуба на метафизична ориентация, катафатика, апофатика и кризата в центъра очертава теоретичната рамка на следващите глави. Втора глава също така подчертава идеята, че модернистичният литературен проект е не само естетическо движение, но и дълбоко политическо и философско начинание. Главата проследява как модернистичната литература се занимава с основни модерни въпроси, като тези за властта, идеологията и хегемонията, същевременно осъзнавайки собствените си ограничения.

Трета глава, озаглавена „Деконструиране на Конми: Връзката между центъра и периферията посредством оператори, тела и излишък в „Скитащите скали“ на *Одисей* от Джеймс Джойс“, се фокусира върху подробното анализиране на един привидно второстепенен герой, отец Конми, в рамките на десетия епизод на *Одисей*. Тази глава изследва как действията и репрезентациите на Конми опосредстват сложната връзка между центъра и периферията в романа, използвайки понятия като „оператор“, „тяло“, и „излишък от означение“. В главата се твърди, че отец Конми не е просто представител на католическата църква, а сложна фигура, която олицетворява динамиката на властта, контрола и съпротивата в колониален Дъблин. Главата изследва как присъствието и действията на Конми разкриват работата както на имперските, така и на религиозните структури и присъщите им противоречия.

За да деконструираме образа на отец Конми, трябва да преминем отвъд една опростена интерпретация, която го разглежда като представител на Римокатолическата църква в Ирландия, когато страната е все още част от Британската империя. Неговият привидно периферен статут може да бъде използван, за да се анализира естеството на властта като онази, която осъществява връзката между центъра и периферията, между имперското присъствие и колониализма в *Одисей*. За да интерпретираме как отец Конми въплъщава различни аспекти на имперския режим под формата на католическо присъствие, можем да използваме понятието „оператори“ (operators), чрез което да опишем различните тела и механизми, които съставляват света на отец Конми и това как те функционират като взаимосвързан конструкт, за да организира и привидно да измести колониалния субект от неговото индивидуално себеприсъствие (self-presence). Тези оператори, които актуализират властта, но също я проблематизират, включват тялото на бащата (неговата духовна власт), тялото на католическия дискурс (дрехи, жестове, атрибути) и тялото на часовника (като машина за измерване на времето). Анализът на тези „тела“ разкрива как те действат в рамките на контекст, който се основава основно на излишъка от означение. Тези тела не могат да бъдат сведени до обозначаването на един единствен смисъл и с това те допринасят за сложната динамика на власт и съпротива в *Одисей*.

Телата, както човешките, така и механичните, функционират и чрез излишък от означение, като по този начин произвеждат смисъл извън предназначението им. Концепцията за „излишък“, която се основава на апофатичния модус на това какво смисълът, логосът и значението *не са*, се използва, за да се анализира как тези тела предизвикват и дестабилизируют установения ред и официалния разказ. Също така излишъкът се основава на една почти прагматична концепция за другостта (a pragmatic concept of otherness), която е разгледана като фундаментално различаваща се от абсолютната другост на Господ в католическия дискурс. В това отношение физическото тяло, замислено като предтеоретична и предлингвистична същност, която е дори *a priori* позиционирана спрямо религиозния дискурс, сочи към една активна следа от т. нар. „излишък“, който оцелява и се разпространява в официалните дискурси и организацията на пространството, дори след като тялото бива хомогенизирано посредством словото. Този излишък служи като форма на съпротива срещу тотализиращите сили на центъра. В

главата се твърди, че излишъкът или остатъкът от означението избягва тотализиращите модалности на институциите, основаващи се на писането и на логоса като основа на властта.

Колониалният субект чрез тялото си, обитава празнините между католическия дискурс и това, което надхвърля неговите ретериториализиращи механизми. Тялото обаче е едновременно организирано, но и изместено (displaced) от режима на означаване, използван от държавните институции, в това число и от църквата. Като такава, за да функционира на чужда територия, физична и метафизична, на тялото и духа, колониалната власт решава да „посредничи“ чрез присъствието на фигури като Конми. Това „присъствие“ обаче не е и не може да бъде тотализиращо, именно защото нещо винаги надмогва ретериториализиращите принципи на властта. Съпротивата срещу религиозната и държавната власт в това отношение се проявява в ежедните действия на гражданите на Дъблин, съзнателно и несъзнателно. За да се анализира този конфликт, трябва да се вземе предвид как различни исторически парадигми и официални разкази се събират в едно и също тяло, като вид оператор, така че да „онтологизира събитието“ (to ontologize the event), което предполага внимателна оркестрация на всички неизчислими елементи в рамките на една и съща (религиозна или държавна) система.

Това означава, че отец Конми може да се тълкува като работещ механизъм в рамките на един и същ хронотоп. Неговият религиозен дискурс, основан на предполагаемото единство между пространство и време, представлява единство, което функционира или по-скоро би трябвало да функционира като метафизичен център, организиращ различните пространствено-времеви одисеи на дъблинчани. Това единство обаче е нарушено отвън от едно наложено изместване на времето, т.е. „другите“ хронотопи на колониалните субекти, които не съвпадат с абсолютния хронотоп на религиозния дискурс. Тази несъизмеримост между колониалния надхронотоп и религиозния хронотоп подчертава присъщата нестабилност на последния. Хронотопът на религиозния дискурс е едновременно децентриран от присъствието на неговата периферия в присъствието на т. нар. „анти“-сили, представени от физическото, химическото и космологичното.

Така можем да видим как отец Конми чрез своите действия и текстови отпечатък въплъщава и проектира един метафизичен център и как този център постоянно се

подкопава от излишъка и различното, които присъстват в романа. Анализът на образа на отец Конми се използва за изследване на природата на религиозния център и връзката на този център с „нерелигиозната“ периферия и за това как модернистичната литература използва различни онтологични рамки, за да дестабилизира тези концепции. Периферализираният „друг“ (the peripheralized other) функционира като фигура на битието, която разплита единичното и незаменимото чрез един „неподходящ“ (в смисъл на неприемлив) апокалиптичен жест.

Това, което е неправилно, неподходящо или неприемливо, винаги бива позиционирано „извън“ концептуалната територия на абсолютните онтологии, в този конкретен случай на религиозния дискурс на отец Конми. Апокалипсисът, като разкриване на абсолютното събитие, което не може да бъде редуцирано до форма на битие, се основава и на концепцията за неписаното (също и за безкрайното или невъзможното писано). Тази гледна точка е използвана като теоретична възможност за анализ на модернистичната текстуалност. Тази модернистична текстуалност постулира, че в теоретичната възможност на неписаното са въплътени актове на съпротива и следователно актове на справедливост.

Отец Конми не трябва да се разглежда единствено като представител на католическото „присъствие“ в колониален Дъблин. Той е сложна фигура, която въплъщава комплицираната динамика на властта и съпротивата срещу нея в града. Отец Конми, като оператор, изпълнява паралелни семиотични функции. В това отношение на метадиегитично ниво, писането на Джойс въвежда паралелна семиотична функция, която подкопава пространствено-времевия символизъм на Конми чрез използване на главни букви – по-специално в контекста на думата „very“. Думата „very“ в контекста на титлата на преподавателя подсказва, че думата функционира не само като наречие, но и като указание за конкретно църковно звание. Този детайл показва начина, по който Джойс използва писането (и по-конкретно ортографията), за да подкопае авторитета на църквата. Подчертано е напрежението между писаното и изговореното (the written and the spoken), както и между действителното и възможното, но също и между актовете на власт и актовете на съпротива. Отец Конми е сложен символ в рамките на вътрешната семиотична динамика на романа. Тази динамика позволява на читателя да проследи механизмите, чрез които центърът разкрива присъствието си, но също и неспособността си да постигне пълен

контрол над периферията (колониализираната популция). С други думи, Конми се превръща в означител на вътрешната семиотична динамика, илюстрирайки как се упражнява властта, като същевременно разкрива и неуспеха на центъра да постигне пълна власт. Той е фигура, олицетворяваща наличието на абсолютно знание (божественото слово), но и неговото отсъствие (заместено от човешкото слово). Това разкрива противоречията в неговите богословски разсъждения, които се стремят да установят неделимо знание и едновременно са обусловени от вътрешно противоречие.

Дискурсът на отец Конми върху абсолютното неделимо знание е в същото време определен от вътрешно разделение. Това разделение свидетелства за качествената оценка на безусловното, или на абсолютното пространство и време, на абсолютната справедливост и радикалното събитие. Джойс, установявайки паралели между различни „присъствия“, създава концептуално пространство, където може да бъде преразгледана политиката на онтологичния дискурс. Но този дискурс е вътрешно белязан от присъствието на една цялост, преследвана от нейния остатъчен друг (residual other). Джойс, нарушавайки конвенционалната линейна концепция за време и пространство, освобождава „тялото“ на четенето и писането от класическите им определения и отваря възможността за различно разбиране на времето и пространството, центъра и периферията и като цяло на битието. Романът *Одисей* в това отношение предизвиква традиционните начини за четене на литература и насърчава читателите да станат активни участници, „техници на душата“, които се ангажират пряко с разнородните множества на текста. Джойс примамва читателите да „работят“ върху текста и да станат читатели на корпуса.

Трябва да се отбележи, че текстовата тъкан на *Одисей* включва много съкращения, които разкриват невъзможността логиката да изчерпи „ресурса“ на съ-битието. Тези съкращения служат като фон, чрез който се диференцират монологичните изказвания на официалните разкази, те стават сами на себе си чужди и други. Джойс възприема излишъка и остатъците от означение не като нещо, позициониращо се отвъд езика, а като основаващо се на синтактичното съвместно присъствие на взаимно противоречащи си истини, одисеи, или разкази.

В главата се твърди, че в *Одисей* „другото“ остава неработещо (т.е. не може да произведе смисъл в структура, която е основана по-скоро на *производството* на истина, отколкото на истината сама по себе си, ако въобще съществува такова понятие), защото не

може да бъде осмислено, без да бъде кодифицирано. Но на нито един елемент в романа не може да се припише периферен статус. Всичко в него може да бъде възприето като „работещо“ спрямо конкретната методологична рамка. Няма ключова дума, която може да бъде избрана, за да служи като отправна точка за анализ на нейната метафизика на съпротивата (metaphysics of resistance). Или казано по друг начин, всичко в *Одисей* може да послужи като оператор за разграничаване на по-голяма „истина,“ въплътена в неговото наративно тяло.

Така можем да видим четенето на метафизиката на съпротивата от Джойс като писане на, върху и чрез телата и машините, недialeктическият материализъм и тяхната връзка с теологичната есхатология. *Одисей* драматизира връзката между органите на овластяване и лишаването от власт в колониална Ирландия и как те оспорват кодовете на колониалното битие. Тази стратегия се основава на материалистичната отвореност към външното, но не и към радикалното друго (radical other), което не може да бъде осмислено от кодовете на религиозния дискурс. Следователно, дискурсът на отец Конми трябва да бъде определен от едно вътрешно разделение, което се основава на другото като също (the different as the same), за да се ретериториализира това, което иначе би надхвърлило своите онтологични граници и би застрашило съществуването му. За отец Конми другият е симулакрум на същото.

Хуморът обаче действа като стратегия, която се противопоставя на ретериториализацията. Хуморът, интерпретиран по този начин, е способен да се „саморазделя“ в текстовото поле като участва на няколко нива, но единственият начин, по който може да бъде деконструиран е като се приеме, че съществува винаги на чужда територия. Гражданите на Дъблин използват хумор в своето „присвояване“ на религиозния дискурс на отец Конми и това разкрива логическата механичност на елементите, които го изграждат и начина, по който той предполага морална парализа, основана на специфична концепция за времето. В главата се отбелязва, че дъблинчани се противопоставят на авторитета на отец Конми чрез хумор и хитрост, като по този начин използват хумора като подривна стратегия.

Присъствието на отец Конми се тълкува като означаващо морален топос и съвкупност от сила, безкрайно малка разкриваща и действаща машина. Имената в романа са символ на власт и сила (предполагащи определена метафизико-етична топография),

както и на реални хора в живота на Джойс, които по-късно се превръщат в „хартиени същества“ със собствена политика на означаване. Отец Конми, в това отношение, като разкриваща „машина,“ прави видими многобройните особености на живота в колонията. Той се разглежда като „оператор“ на „тяло“ (църквата), движещо се по улиците на Дъблин, което „оперира“ върху други оператори – телата на колониалните субекти. В този контекст самата материалност на текста разкрива смущенията на надстройките на означаването. Въпреки първоначалното впечатление, че са напълно дешифрирани от официалния разказ, различните места на съпротива доминират в епизода. Остатък от означението винаги оцелява и се разпространява отвъд катафатичния-апофатичен лимит на религиозния дискурс (под формата на хумор). Това е откровение, което се случва в и чрез концепцията за неизчислимото събитие.

Така Джойс въвежда различна концепция за времето и хуманизма като поставя хумора в тясна връзка със смъртта и живота. Християнското „разкриване“ на окончателната истина не полага основата за метасемиотичен прочит. Но разчитането на знаците като метафизични означаващи, свързани с други означаващи, нарушава „домашността на логоса“ (Derrida 1981: 35) и отваря възможността за радикално апофатично четене на функциите на знака в религията. Можем да видим как Джойс измества центъра и модернизира теологичния фантазъм за живота след смъртта, като го чете като образ или симулакрум, който може да бъде деконструиран посредством хумор. Отец Конми в крайна сметка не успява метафизически да настрои часовника си. Животът в и чрез концепцията за събитието, не може да се мисли като периферен спрямо логоса, а хуморът е източникът, който отхвърля логоцентричния дискурс на християнската религия. Необходимият хумор, с който трябва да се прочете сверяването на часовника на Конми, сочи логичната и логоцентрична религиозна механичност на религиозния дискурс.

В заключение, трета глава предлага анализ на отец Конми като сложна фигура, която въплъщава противоречията и напрежението, присъщи на колониален Дъблин. Чрез изследване на концепциите за оператори, тела и излишък от означение, главата демонстрира как Джойс нарушава традиционната динамика на властта и изследва флуидността на смисъла и означението в *Одисей*. Главата показва как центърът (представен от Конми и църквата) е постоянно поставен под съмнение от присъщата му нестабилност и присъствието на периферията и нейната неудържима енергия. В главата се

твърди, че „периферализираният“ статут на отец Конми разкрива много за центъра, особено за неговата нестабилност и присъщи противоречия, а образът на Конми е разгледан като олицетворение на операциите на колониалната власт, като същевременно подчертава нейните недостатъци. Главата показва как работата на Джойс нарушава представите за време и пространство и приканва читателите да се ангажират с текста по нелинеен и активен начин. По този начин трета глава разкрива по-широките теми и методи на дисертацията като цяло и подготвя читателя за последващите анализи на други модернисти.

Четвърта глава от дисертацията, озаглавена „Децентрализиране на агентността (деятелността) на Анна Морган в *Пътешествието в мрака* от Джийн Рис“, изследва въздействието на културното и социално дислоциране на главния персонаж Анна Морган, след като тя се премества да живее от Доминика в Англия. Главата анализира как преживяванията на Анна в едно патриархално общество водят до дълбоко чувство на самоотчуждение. Това чувство е пряко свързано и с възприятието, че сякаш е „друга“ спрямо фалогоцентричния ред³. Главата изследва как обективизацията и социалните очаквания работят срещу автономията на Анна, което в крайна сметка довежда до нейния трагичен край.

Преместването на Анна от Доминика в Англия действа като форма на дислокация в романа. Това води до усещането за отчуждение, което дълбоко засяга начина, по който тя гледа на своята идентичност, и дълбоко повлиява начина, по който мисли за себе си като свободен човек. Това изместване не е само географско, но и културно, социално и психологическо, което допринася за нейното усещане за себе си като за аутсайдер в английското общество.

Ролята на патриархалното общество в Англия играе решаваща роля при ограничаването на свободата на Анна. Това общество налага очаквания на жените, като ограничава тяхната свобода и ги подлага на обективизация. Преживяванията на Анна, освен лични, отразяват и системните неравенства и дисбаланси във властта по това време.

---

³ Фалогоцентричен ред, според Жак Дериде, е концепция, която се отнася до доминирането на мъжкото, патриархалното и логическо мислене в западната философска традиция. Терминът съчетава „фалос“ (символ на мъжката сила и идентичност) и „централизиране“, което изразява идеята, че в много философски, културни и социални структури, мъжката перспектива и власт са поставени в центъра на човешкото разбиране за света и знание за битието.

Например Анна е постоянно подложена на „взора“ (the gaze) и очакванията на другите, особено на мъжете, което я довежда до състояние, в което тя е възприемана като обект, а не като субект в рамките на един чужд дискурс. Тази обективизация, както беше споменато, е ключов фактор за нейната загуба на автономност и нейния трагичен край. Преживяванията на Анна подчертават начина, по който обществените норми и властови структури могат да лишат индивидите от тяхната свобода на избор и самоопределение.

За да изследва в дълбочина този проблем, главата въвежда концепцията за „метафизично убийство“ във връзка с *принудителния* аборт, към който Анна се очаква да пристъпи към края на романа. Тази концепция предполага, че абортът не е просто физически акт, а символично унищожаване на съществуването на Анна и нейния потенциал да стане майка. Означава също така и обезценяването на нейното съществуване и ролята ѝ на жена в патриархалното общество. В този контекст Анна е представена като „допълнение“ (supplement) към преобладаващия фалогоцентричен ред. Нейното същество, нейното тяло се разглеждат по-скоро като добавки към съществуващата властова структура, отколкото като имащи присъща и индивидуална стойност. Нейното съществуване зависи и се определя от патриархалната система, подчертавайки структурните неравенства на времето.

Тези структурни неравенства се основават на „онтологизирания“ (или едипизирания според терминологията на Делюз и Гатари) начин на мислене. Нейната другост (otherness) може да бъде експлоатирана, което означава, че тя може да бъде използвана и отхвърлена под знака на „другия“, т.е. като отпадък, излишък, допълнение или като нещо без стойност. В рамките на тази парадигма на мислене, в рационалния технонаучен мироглед (technoscientific worldview), различието се явява като признак за излишък, който може да бъде детериториализиран чрез технически средства на мисленето (вж. Heidegger 1998: 240), т.е. чрез *teknē*, което проявява всички свойства на мъжката рационалност. В *Пътуване в мрака* именно *технологията* (означаваща в този случай рационалност, сегрегация, йерархия, оптимизация) на аборта довежда до метафизическото унищожение на главната героиня.

Този начин на мислене обаче е „пропусклив“ по природа. Въпреки твърдата архитектура, която създава, самата пропускливост или отвореност на структурата към другия представя едно предизвикателство спрямо твърдите бинарни опозиции, върху

които тази структурна архитектура е базирана. Представата за това кой е „друг“ винаги може да бъде променена, преразказана по различен начин или дори забравена. С други думи, другият (the other) винаги може да се превърне в същия (the same) и обратното – а това, което не внася промяна или разлика в системата, бидейки част от нея, не представлява екзистенциална заплаха за установения ред. Разкривайки как категориите за същия и за другия не са фиксирани, а подвижни, анализът показва, че тези категории са не само конструирани (т.е. езиково, текстуално и дискурсивно обвързани), но и че също така притежават силата да определят какво се приема за живот и какво за смърт.

Анна обаче не се разглежда изцяло като жертва. Начинът, по който тя преживява връзката аз-друг чрез тялото си, е свързан с т. нар. абсолютен апофатичен подход към знанието. Абсолютната апофатика не се подчинява на логиката на катафатично-апофатичната диалектика (следователно тя е не-логична), тъй като в рамките на такава структура апофатичното „аз не съм“ налага минималното повторение на катафатичното „аз съм“ (за да кажем какво не сме, субектът („аз“) и битието му („съм“) се повтарят в положителен (или катафатичен) аспект). Повторението, основано в този случай на онтологична необходимост, добавя слой на минимална идеализация (срв. Žižek 2020: 285). И именно механизмът на идеализация е този, на който абсолютен апофатика се противопоставя. Анна Морган след края на романа сякаш „надмогва“ реда и закона и точно тази елипса бележи онова, което остава да бъде написано, т.е. невъзможната литература или справедливостта.

Въпреки че подкопава абсолютен апофатика, която е радикално неоснована на катафатическата-апофатическа взаимовръзка, този начин на мислене все пак посочва, че апофатичната структура на изказ, притежава подривни качества. Това взаимодействие между изказаното и неизказаното в крайна сметка обаче, се разглежда като предполагащо *невъзможността* за абсолютна автономия (абсолютен апофатика е невъзможна) и разкрива ограниченията на използването на езика за изразяване и съдържане на битието, тъй като самият езиков израз (linguistic expression) е основан на принципите на катафатичния-апофатичен модел, който сам по себе си функционира като повторение на закона, името или логоса. Законът, за да бъде нарушен (т.е. отречен *a posteriori* чрез един апофатически жест, който казва „аз не съм това, което законът ми казва, че съм“), трябва да бъде повторен първоначално в неговата утвърдителност и именно това повторение на

закона не позволява неговото изместване от структурата на апофатическия принцип. С други думи, нарушаването на закона не води до неговото заличаване, а напротив – спомага за неговото функциониране като такъв – закон, чието утвърдително естество е базирано на своята противоположност, това, което той не е, а именно неговата липса.

Преместването на Анна от Доминика в Англия не е просто смяна на географско местоположение, а е преход от един културен контекст към друг, от един закон към друг, което също предполага лингвистичен и следователно онтологичен превод. Чувството ѝ за отчуждение се основава върху невъзможността тя да бъде приета на английска територия, която да се превърне в част от нея. Анна е аутсайдер в английското общество в буквален и преносен смисъл. Борейки се да се ориентира в новите норми и очаквания, тя е отвъд структурата на социума, отвъд вътрешната му териториалност, обособена от фалогоцентричния закон. Преживяването на изместването не е просто външно, но и дълбоко вътрешно, то оказва влияние върху нейното чувство за самоопределение.

Усещането за отчуждение на Анна се основава и на езиков принцип. Нейната свобода на избор систематично бива ограничавана от патриархалните социални норми, с които се сблъсква, като това се вижда и в езика, който тя и другите използват. И в двата случая, когато я питат дали е бременна, Анна е описана като „нешастна“ (Rhys 1985: 68) или „не изглежда[ща] добре“ (Rhys 1985: 71), като в тези случаи недоброто настроение и проблемът с детето са свързани с икономически въпроси: Етел казва: „Но, разбира се, на мен не ми пука за тях. Защо да ми пука? Мога сама да си изкарвам прехраната. Аз съм масажистка – аз съм шведска масажистка“ (Rhys 1985: 68), а Лори пита откровено: „Даде ли ти пари?“. (Rhys 1985: 72). Тази обективизация чрез езика ограничава способността на Анна да действа независимо и тя често е подложена на капризите и желанията на другите, например на Уолтър, който осъществява контрол над битието ѝ не само чрез социалната власт, която упражнява над нея, но също така и чрез финансово насилие.

В рамките на динамиката на властта, в която Анна е уловена, тя не може да се самоопредели, използвайки свой собствен език. Вместо това нейната идентичност е конструирана и наложена от други. Когато Джо пита Анна „Защо ходиш с Лори? Не знаеш ли, че тя е издънка?“ (Rhys 1985: 79) има равнопоставеност между знанието и езика, мъжката свобода и онтологичната власт, която тази свобода предполага. Той използва език, който на практика отрича нейната свобода на действие, както и нейната

самоличност, която постига чрез тяло си и сексуалността си. Опитът на Анна да се самоопредели е предизвикан от фиксираните идентичности и очакванията на другите спрямо нея.

Икономическият аспект играе ключова роля. Взаимодействието на Анна с други хора често е от паричен характер и се свежда до експлоатация на желанието. Нейната сексуална привлекателност и тялото ѝ се превръщат в стока, която може да бъде използвана и изхвърлена от мъжете. Взаимоотношенията ѝ с други персонажи са сведени до един транзакционен обмен. Метафизичната позиция на Анна като човек, подчинен на Уолтър, както и физическата ѝ способност да възпроизвежда живот и по този начин да увековечава структурата, фигурират в романа в продуктивен план, т.е. в рамките на общата парадигма на икономическата транзакция и социалния капитал. Стойността на героинята се измерва с капацитета ѝ да произвежда социален капитал в тази рамка на мислене, доминирана от мъжкия поглед и присъствие.

Двата фактора, езиковият и икономическият, водят до идеята за насилствения аборт като акт на „метафизично убийство“. Този акт надхвърля физическото, като включва и идеята за символично убийство на потенциалното майчинство на Анна като акт на увековечаване на „другостта“, която може по някакъв начин да разстрои структурата на същото отвътре. Насилственият аборт функционира като утвърждаване на властта на патриархалния ред над нейното тяло и нейния живот. Това действие не само прекратява бременността, но и заличава възможността за свобода на изразяване в бъдещ план, т.е. чрез детето, което би играло ролята на утвърдителен знак за възможността „другото“ да бъде прието отвъд неговата разлика със същото. Също така демонстрира начина, по който фалогоцентричният ред определя кой има право на живот и кой не, като идентифицира живота на Анна и живота на зародиша като „допълнение“ към системата.

Самата Анна фигурира като „допълнение“ към фалогоцентричния ред. Нейното съществуване се разглежда като допълнително към основната структура, а не като неразделна част от нея. Тялото ѝ, както и нейният потенциал за възпроизвеждане, се възприемат като „допълнения“ към съществуващата система, доминирана от мъже. Концепцията на допълнението или добавката предполага, че Анна и нейният живот не са съществени, а по-скоро второстепенни спрямо система, която дава приоритет на мъжкото право на избор и контрол. Тази интерпретация на образа на Анна като допълнение

подчертава нейната липса на автономия и позицията ѝ на аутсайдер в преобладаващата социална структура.

Това, което се отхвърля тук, е есенциалистката гледна точка. Другият се разглежда не като притежаващ фиксирана идентичност, а по-скоро като подвижна категория, която се основава на онтологизираното мислене на субектите, граждани на Британската империя. Идентичностите са социално конструирани и оформени от властови отношения. Именно тази конструирана природа на идентичността придава на онтологията необичайната сила да определя живота и смъртта. Главата предлага, в този ред на мисли, възможност фалогоцентризмът да бъде критикуван. В нея се твърди, че тази система не само е потискала жените по онова време, но също така е отричала онтологичната стойност на другостта и различието *сами по себе си*.

Преживяванията на Анна Морган индикират присъствието на травма, свързана с обективирането, изместването и отказа от свобода на действие. Те са представени като последици от патриархалните и колониалните системи, но също така са интерпретирани и като индивидуални проблеми, свързани с тялото. Трагичните събития, които се развиват впоследствие, са не просто следствие от избора на персонажа, но също така и отразяват по-широка несправедливост, която включва и категорията на тялото. Несправедливостта обаче, винаги, по един или друг начин, се противопоставя на една тотализираща онтология. Тялото се интерпретира като конфликтна абстрактна територия, където конфронтацията между аз-ът и другите се развива. Анна показва как тялото може да бъде както обект на потисничество, така и източник на съпротива, докато тя се бори да запази чувството си за идентичност в рамките на система, която се стреми да я сведе до обект.

На метатекстуално ниво *Пътуване в мрака* като модернистичен текст, притежаващ текстово тяло, отхвърля традиционните наративни конвенции. Романът няма за цел да предложи прости отговори или ясна резолюция, а по-скоро да изследва двусмислени теми и да предизвика читателите с морални и етични въпроси. Точно това отсъствие на резолюция предизвиква идеята за „края“, който на свой ред може да предложи един „трансцендентален край“ или стабилен център за читателя. Правейки това, романът дефинира територията на една „семиотика на другото“ или семиотика на периферното тяло, която подчертава соматичните аспекти на телата и как тези тела могат да означават нещо друго, което е отвъд езика.

Четвърта глава от дисертацията представя прочит на *Пътешествие в мрака* от Джийн Рис, чиято цел е да разкрие опустошителните върху Анна Морган ефекти от културното изместване, патриархалното потисничество и ограничаването на свободата на действие. Главата въвежда понятието „метафизично убийство“, за да подчертае дълбокото въздействие на обществените структури върху индивидуалния живот. Тя също така подчертава „пропускливия“ характер на категориите и като предизвиква читателя с твърдението, че това не са фиксирани, а по-скоро конструирани или „плаващи“ концепции. Анализирайки сюжетната траектория, през която Анна преминава, главата очертава качеството на фалогоцентричните системи да омаловажават индивида. Посочва се и значението на осъзнаването на това как тялото и идентичността функционират като конфликтна територия, където се сблъскват обществените сили и стремежът за себеизразяване. Ангажираността на романа с апофатичния дискурс допълнително подчертава неговото модернистично „отхвърляне“ на конвенционалните разкази, както и изследването на теми, които се простират отвъд самия език.

Пета глава от дисертацията, озаглавена „Джуна Барнс, разказваща за периферното тяло в *Нощна гора*“, се концентрира върху сложната връзка между субективност, идентичност, език и пространство в романа на Джуна Барнс *Нощна гора*, като се отделя специално внимание върху образите на Ника и Робин Воут. Главата изследва как един „технонаучен дискурс“, който дава приоритет на производителността, е предизвикан от един „не-дискурс“ (non-discourse) или „антидискурс“ (anti-discourse), който функционира като апофатичен анализ на нестабилностите и пропуските в един фалогоцентричен ред. Този антидискурс, артикулиран чрез тялото, се стреми да подкопае конвенционалните начини, по които идентичността се конструира и комуникира. Главата също така изследва как Барнс представя алтернативен начин на представяне на другостта, като по този начин поставя под въпрос традиционните представи за тялото, желанието и идентичността.

Един от ключовите аспекти в анализа на пространството и връзката му с идентичността и тялото можем да намерим чрез поглед върху периферното тяло. Тялото се превръща в място на вътрешен конфликт и средство за оспорване на доминиращия фалогоцентричен ред. То се трансформира в пространство или територия, където се динамизират социалните и психологическите конфликти, особено в контекста на образи

като този на Ника, чието тяло е „видимо“ за всички, но все пак е лишено от автономност или деятелност. В качеството си на периферен конструктор, тялото се разглежда като мощен инструмент за деконструиране на традиционните разкази.

Четири аспекта на човешкия опит – а именно субективност, идентичност, език и пространство – са взаимосвързани и функционират в социалния и културен контекст на романа. В *Нощна гора* можем да видим как субективността и идентичността не са фиксирани, а са „плаващи“ и дори по-важно: перформативни. Езикът и пространството фигурират като ключови компоненти в изграждането на тези аспекти. Пространственият елемент на текста показва как героите са разположени както „във“, така и „извън“ доминиращата културна рамка.

Тази концептуална територия е видима в контраста между технонаучния дискурс и т. нар. апофатичен „антидискурс“. Технонаучният дискурс се определя от производителността, докато апофатичният антидискурс може да се каже, че функционира като връзка между производителността и нейната „външна“ страна, а именно непроизводителността, периферията или другостта. Технонаучният дискурс не е в състояние да обясни сложността и пропуските във фалогоцентричния ред, докато от своя страна, апофатичният дискурс се стреми да артикулира, но без да назовава това, което не може да бъде казано или представено в рамките на съществуващата рамка. Антидискурсът в това отношение се свързва с тишината, отсъствието и семиотичното тяло.

„Антидискурсът“ в *Нощна гора* се характеризира като форма на апофатичен анализ. Това предполага, че този начин на мислене се стреми да осъзнае другия и да комуникира другото чрез техниката на *тишината* или *мълчанието*. Другият е в излишък или извън обхвата на катафатичното посредничество, но посредством неназоваването, неговата позиция се превръща в качествено автономна. Неназованото (чрез мълчание или тишина) се превръща в стратегия, която придава на апофатическия дискурс една особена принадлежност към външното, към периферното, но по начин, който признава неделимата идентичност на външното или периферното като такова. С други думи, не всичко, което лежи „от външната страна“ на логоса може да бъде „разделено“ (анализирано или разчленено) посредством логоса, разума, или езика.

Романът на Барнс се стреми да създаде алтернативен начин другостта да бъде разказана. В случая етичният момент е в акта на разказване, в това какво включва в себе

си и какво съзнателно или не изключва като възможност от тялото си. Следователно съществуват определени условия, чрез които другостта бива артикулирана. Едно от тези условия е тялото като повърхност, която сама по себе си е винаги вече друга на езика, без да може да бъде сведена до езиковия модус.

Тялото на Ника е превърнато в спектакъл в романа. Описанията на тялото му са преувеличени и театрални. То е изпълнено с „денатуризирано“ сексуално желание, нарушаващо нормативните категории за пол и сексуалност, а следователно и за това какво е езиково „нормално“. Това тяло не е представено като автентичен израз на идентичността, а като конструкт, който обаче признава възможността за деятелност чрез мълчанието (Ника няма пряка реч в романа, неговото присъствие е под формата на разказ от д-р О'Конър), но най-вече чрез проблематизиране на хетеро и хомонормативните концептуални режими.

Върху тялото на Ника присъства двойно писане. От една страна то е покрито с татуировки, но от друга то присъства под формата на разказ, предаден от друг персонаж. Като екстернализира и контролира аспектите на идентичността на Ника чрез вписване на дискурса на другия (*inscribing the discourse of the other*) върху тялото на Ника, публиката, пишейки чрез воайорство, потиска някои аспекти на своето „аз“, които иначе биха довели до една вътрешно-пасивна деконструкция. Като обективизират и „пишат“ върху тялото на цирковия майстор Ника, зрителите в центъра на империята изграждат чувство за себе си, за субектност, дори за принадлежност към една по-висша раса, основано на различието (отхвърляне или отблъскване на другия) и интернализирано повторение (хомоеротичната природа на неговата онтологична концептуалност (вж. Derrida 1986: 223)).

Тялото на Ника се превръща в изпълнена с напрежение и означение територия чрез погледите на зрителите, но и в описанието на д-р О'Конър. Описанието на О'Конър се разглежда като средство за осъществяване на контрол върху Ника, това описание отрича онтологичната автономия, на която той е способен, и свежда тялото му до средство О'Конър да постигне самоудовлетворение. Тази практика бива дефинирана в главата като „интелектуална мастурбация“. Монолозите на О'Конър обаче имат двоен знак. От една страна те могат да се сметат за начин да се ограничи и дефинира това, което иначе би могло да се разглежда като излишък, като по този начин се поддържа статуквото. От друга обаче, те дават възможност на излишъка да излезе извън обвивката си на тишина и да

придобие семиотична форма, която да го актуализира в неговата материалност и да го извади извън полето на виртуалното или на чисто възможното. Парадоксът е, че тялото на Ника присъства точно толкова в разказа на О'Конър за него, колкото и отсъства. Именно това присъствие под формата на отсъствие или отсъствие под формата на присъствие придава на тялото на Ника възможност то да бъде разчетено като автономно. Но също така тази амбивалентност придава на разказа, произведен от О'Конър, една специална етична призма, която се свежда до това, че О'Конър *позволява* на Ника известна „другост“ или известна територия, където другостта сама по себе си е призната с положителен, т.е. деятелен знак. Симптомите за този вид етика са проявени под формата на интелектуалното воайорство и на интелектуалната мастурбация (като се приравнява философията до перверзията ала Делюз).

Подобно на тялото на Ника, мълчанието и отсъствието на Робин отправят предизвикателство към фалогоцентричния ред, като отричат възможността за фиксирана, дефинируема идентичност. Тази „стратегия на мълчанието“ (която може да се дефинира като подкатегория на отсъствието) функционира като съпротива срещу асимилирането или всъщност пълното машинизиране на индивида и неговата идентичност в доминиращата култура. Робин Воут възплъщава силата на тишината и отсъствието в романа. Главната героиня почти няма пряка реч и в по-голямата част от развитието на романа на практика отсъства. Нейното „присъствие“ е под формата на разказ или диалог, воден от други персонажи. Оттук и фокусът на тази глава върху изследването на начините, по които другият или маргинализираният индивид може да говори (да означава), но, парадоксално, без да говори. Т. нар. „други“ често говорят по начин, който имитира доминиращия ред – техният глас не винаги може да бъде пряко достъпен или чул в своята автентичност. Демократичният субект е все още една латентна възможност (вж. Lowi in Ferguson 2021: 46-47). Въпросът дали другите могат наистина да говорят със собствения си глас, който е независим от доминиращата система, се превръща във въпрос за тялото, а семиотичното тяло (вж. Kristeva 1984: 25) в *Нощна гора* е начин подчиненият да бъде чул, дори при липсата на конвенционален език.

Така езикът се превръща в ключов инструмент за изграждането на властта и поддържането на фалогоцентричния ред, но също и в начин този ред да бъде припознат като друг или чужд. Романът предизвиква традиционните употреби на езика, като

демонстрира неговата неадекватност при изразяване на сложността на човешкия опит. Конфликтите на героите, които са отразени в неспособността на езика да обхване напълно човешкия опит, отразяват по-широките предизвикателства пред общуването и изразяването на другостта в рамките на една система, която се стреми да контролира езика и да постигне контрол чрез езика.

Този езиков конфликт е подчертан в концепцията на „разказното нарушение“ (narrative infringement). Монолозите на О’Конър могат да бъдат описани като „наративно нарушение,“ чиято техника пародира и предизвика катафатичния аспект на епистемологията, нарушавайки всякаква възможност за убедителни отговори. Въпросите, които любовницата на Робин Воут Нора Барнакъл задава на О’Конър относно идентичността на Робин, остават категорично без отговор. Вместо това читателите, както и самата Нора, получават поредното поетично словоизлияние от О’Конър, което само по себе си е начин катафатичното във фалогоцентричния ред да бъде категорично необвързано или разединено от апофатичното. Дори в края на романа ние не разбираме каква е или не е идентичността на главната героиня. Следователно, езикът в романа не цели да описва, а да „отразява“ и въздейства на тялото (под формата на семиотичен афект). Тази стратегия на езикова употреба, показва как „нещо“ винаги остава по един или друг начин извън рамките на езика, извън рамките на ката- и апофатическото. Именно това нарушаване на традиционната наративна структура подчертава отхвърлянето на конвенционалните форми на разказ в романа, също и търсенето му на алтернативен начин на изразяване.

Този алтернативен начин на изразяване може да бъде открит върху абстрактната територия на периферното тяло. В *Нощна гора* тялото функционира като вид текст. Тялото на Ника е буквално покрито с надписи под формата на татуировки. Този буквален надпис (inscription) върху тялото подчертава идеята, че то никога не е неутрална единица, а съществува под формата на културно и социално „вписване“ (inscription).

Политиката на културно и социално вписване се анализира през перспективата на погледа и воайорството. Воайорският поглед – спрямо Ника и Робин Воут като обекти на дискурса на воайорството – често се свързва с традиционните начини на представяне на другото и другостта, в това число и погледа на автора. Дори шизоанализата на Делюз и Гатари, въпреки опита си да детериториализира желанието спрямо нормативната

Фройдова психоанализа, както и спрямо на свръхсимвола на капитала, функционира под определена форма на воайорство, посредством акцента си върху тялото. Тази критика служи като предупреждение срещу редуцирането на другостта до един визуален или репрезентативен спектакъл.

Анализът предполага възможността идеализираната идентичност да бъде отхвърлена. Барнс оспорва концепцията за единна идеализирана идентичност, която текстът свързва с фалогоцентричния ред. Вместо това нейният роман вижда идентичността като фрагментирана, множествена и в постоянен процес. В най-общ смисъл чрез отхвърлянето на фиксирана идея за идентичността, която е тясно обвързана с територията на метафизичния център, романът отваря възможността за едно по-комплексно разбиране на човешкия живот.

Този периферен начин на съществуване е обусловен от неизчислимото и некодифицираното в текста, една дума – на апофатичното. Тази „приемственост“ на неизчислимото е ключова модернистична характеристика на романа. Романът оспорва възгледа за тялото, сведено до инструмент за постоянна продуктивност, но не и със съпротивата, като представя възможността тялото да изгради революционна територия. Тялото, особено в неговата „винаги вече“ периферна територия, притежава силата да наруши и разстрои доминиращия социален и културен ред. По този начин текстът представя начини да се анализира как телата се превръщат във „видими“ като се разгледат през онтологичния дискурс, но също така и в неуловими от самия него.

Този възглед подчертава границите на езика и на онтологията като цяло. Езикът е представен като средство за пълното обуславяне или изразяване на истината за човешкия опит. Но той също така е белязан и от една граница на възможното, която ни показва, че винаги съществува „пропаст“ между езика и битието и че тази пропаст е особено очевидна в начините, по които другостта е представена. Мълчанието, отсъствието и фрагментираните разкази, които Барнс изгражда в романа си, подчертават неспособността на езика да улови пълнотата на човешкия опит. Именно това несъответствие между битие и събитие изгражда инфраструктурата на фантазма в романа. Тялото функционира като място, което разкрива „метафизиката на фантазма“, или взаимодействието между битието и събитието. Това е перспектива, която модернистичният текст се опитва да извади на светло чрез образи като тези на Ника и Робин Воут.

Петата глава от дисертацията изследва *Нощна гора* от Джуна Барнс разглежда как тялото, езикът и пространството могат да бъдат използвани, за да предизвикат представите ни за доминиращите културни норми и властови структури. Главата показва как романът използва апофатичната рамка на мислене, за да изследва границите на езика и вътрешната нестабилност на фалогоцентричния ред. Чрез анализ на образите на Ника и на Робин, главата разкрива алтернативния начин на разказване на другостта. Другостта е представена като начин на съществуване отвъд способността на разума да разграничава две различни състояния. Текстът предлага радикална и необичайна интерпретация на човешкото състояние, като изследва как аз-ът се превръща в друг. Петата глава демонстрира как Барнс използва тялото като място и способ да се преосмисли традиционния дискурс върху идентичността и другостта.

Шестата глава от дисертацията, „Възстановяване на периферизирания Улф: живот-в-смъртта и силата на лошото писане“, разглежда причините за „отлъчването“ на Томас Улф от критичния дискурс, като се фокусира върху начина, по който стилът му на писане и засегнатите тематични проблеми в романите му са били възприемани в контекста на модернизма. Главата цели да преосмисли произведенията на Улф, като основното твърдение е, че недостатъците на творбите му могат да се разглеждат като положителна характеристика и че неговият уникален подход към писането предлага ценна гледна точка върху човешката участ. Главата се стреми да депериферизира Улф, като интерпретира неговата артистична визия като форма на демократично и въображаемо мислене.

Томас Улф вече почти не фигурира в англоезичната литературна критика. Творбите му често се смятат за лошо написани в рамките на литературната практика и канона на високия модернизъм. Произведенията му биват маргинализирани, тъй като не отговарят на високите критерии на модернистичната естетика, която приоритизира формалната иновация и чувството за отчуждение. Макар и тези аспекти да присъстват в творчеството на Улф, актуализирането им е често като форма на имитация на големите романисти или поети като Джойс или Елиът например.

Но и не само това. През целия си живот Улф е преследван от един овехтял романтизъм, който няма място в творчеството на високите модернисти. Вярата на Улф в „перфектната артистична фигура“ и „съвършенството на артиста“ допринася за това той

да не фигурира вече в критичното поле. Творбите му са твърде фокусирани върху индивидуалния опит на артиста и са лишени от необходимото отчуждение или обективност, присъщи на високия модернизъм.

„Лошото писане“ на Улф обаче може да се разглежда като положителна характеристика. „Безформеността“ или липсата на конвенционална структура, „юношеското очарование от артистичната фигура“ и мелодраматичният му стил на писане притежават и положителни аспекти, които откриват нови гледни точки за цялостното му творчество. Тази преоценка предполага, че „лошото писане“ на Улф по някакъв начин предизвиква разбирането ни за формалните конвенции на високия модернизъм и предлага по-демократичен и креативен подход към изкуството.

Желанието на Улф да постигне „абсолютна самоидентичност“ обрича артиста на самота и безусловна самостоятелност. За Улф е изключително трудно да представи образ, който е основан на диалогизма на другия. Другият за Джойс например, винаги фигурира като една „невъзможна възможност“, която отваря персонажите му към представата за субекта, който никога не завършва своя процес на промяна или израстване. Идеализиращите структури са винаги в процес на изграждане, но също и на разпад при Джойс.

Фокусът на Улф върху артиста като самотна фигура също така допринася за неговата маргинализация, тъй като противоречи на модернистичната теза, че аз-ът е социално конструиран. Следователно, хуманизмът или прекомерният романтизъм на Улф се разглеждат като тясно ограничени от катафатично-апофатичните граници на традиционния онтологичен дискурс, което прави творбите му да изглеждат остарели в сравнение с тези на други модернисти. Високият модернизъм възприема потенциала на апофатичния дискурс да дестабилизира онаследения от Просвещението идеал за идентичност и цялост, докато Улф не успява да премине отвъд границите на традиционното. Това ограничение е представено като още една причина, поради която Улф често е смятан за „по-несъвършен“ модернист от други модернисти. За разлика от автори като Джойс, Улф не успява да се откъсне от собствената си центрирана авторова същност – творбите му са тясно обвързани със собствените му преживявания и емоции, за да обхванат и света на другите като други. Тази липса на отчуждение (alienation) се разглежда като отклонение от високата модернистична естетика, която често дава

приоритет на текстуалното и следователно на обективното, за разлика от личното или субективното. За разлика от Улф, Джойс е представен като автор, който не се стреми да постигне „абсолютна самоидентичност“ или да надхвърли (да надмогне) диалогизма, присъщ на другия. В този контекст творбите на Улф се разглеждат през призмата на един стремеж към постигане на състояние на абсолютно себеприсъствие. Творчеството на Улф се стреми да преодолее границите между човека и другия, между битието и събитието чрез литературното изкуство. Важно е да се подчертае най-вече, че Улф вярва в тази способност на изкуството да заличи различните онтологични принципи на катафатичното и апофатичното.

В творчеството на Улф и особено в романа му *Погледни към дома, ангеле* се набляга на чистотата на преживяването. Цялостното му творчество се характеризира с копнеж към „чисто преживяване и изразяване“, което е способно да предаде усещането за абсолютна истина и трансцендентално присъствие. За разлика от много други модернисти, които се стремят да деконструират понятието за истина, Улф (както и главните персонажи в неговите романи) се стреми да намери чиста, неподправена форма на изразяване. Именно това желание създава усещането, че модернизмът на Улф е „зле оформен“.

Начинът, по който Улф пише, е подкрепен от дълбока вяра в „художествения дискурс“, предшестваш езика и метафизиката като цяло. Тук можем да забележим една почти религиозна вяра в силата на изкуството да разкрива неподправената истина. Присъствието на тази истина, нейната обективност, статичност и тоталност никога не са поставени под съмнение. Идеята за трансценденталната истина, която служи за център в динамиката на романа, контрастира с по-самосъзнателните и иронични подходи към художественото творчество и художествения акт на сътворение, характерни за високите модернисти. Следователно, до известна степен можем да отбележим хуманизмът на Улф като „обездвижен“ от традиционния онтологичен дискурс. Тази „неподвижност“ или дори категоричност подчертава неспособността на автора да премине отвъд бинарното разбиране за света, което се основава на ясно определени и формулирани категории като аз и друг, център и периферия. Именно чрез бинарния начин на мислене Улф търси присъствието на трансцендентното единство, което е представено като синтез на двете противоположности (напр. живота и смъртта). Това на практика може да се счете за

недостатък в сравнение с по-нюансираните и гъвкави подходи, възприети от други модернистични автори като Джойс, Барнс и Рис.

За разлика от Улф, Барнс и Рис са наясно с нелогичните и дори неморални семиотични процедури, иманентни на една логоцентрична система, която се стреми да присвои другия. Барнс и Рис, а отчасти и Джойс, са представени като автори, които осъзнават, че към другия е необходимо да се подходи от гледна точка на неговата непреодолима другост. До известна степен можем да предположим, че Улф не е притежавал същия вид самоосъзнатост относно „фантазматичното качество“ (phantasmatic quality) на концепцията за другостта, която не се нуждае от другия и не го желае. Улф не е подхождал към собственото си писане от позицията на критическа саморефлексия (романите му придобиват четивна и смислена форма благодарение на неговия редактор Максвел Пъркинс) и следователно не е бил в състояние да преодолее „клопките“ на логоцентричното мислене.

Това не означава, че не можем да преоценим работата на Улф от по-позитивна гледна точка. Неговото творчество притежава креативен и демократичен потенциал – фокусът върху всеобхватността на фигурата на артиста, както и формата на романа му (т. нар. „лошо писане“), представят визията на Улф, че изкуството може да оспори елитарността на високата модернистична естетика, на всякаква естетика. Това предлага по-достъпен и приобщаващ подход към художественото творчество на даден автор като цяло. Налице е тази иманентна необходимост от препрочитане на творчеството на Улф не като провал, а като представящо различен и ценен принос към литературния пейзаж. Преоценявайки творчеството на Улф от нова гледна точка, главата твърди, че можем да открием една уникална форма на модернистично изразяване.

Улф по тази логика се превръща в алтернативен модернист. Той бива разглеждан като модернист, дори когато творчеството му не е съобразено с доминиращите парадигми на високия модернизъм. Творчеството му предлага алтернативна гледна точка към модернизма, която е по-фокусирана върху човешкия опит и човешката участ и по-малко загрижена за формалните експерименти. Това препозициониране на Улф е ключова част от целта на главата, която е да го „депериферизира“ като включи представата за неговата визия за бъдещето като иманентно креативна и демократична. Творчеството на Улф може да бъде преоценено от гледна точка на способността му да предложи визия за възможното

бъдеще, която в основата си е „имагинерна и демократична“. Тази преоценка се стреми да преодолее елитарните конотации на високия модернизъм и да открие демократични и отворени форми на писане.

Анализът притежава и етичен аспект. Хуманизмът на Улф е изключително важен елемент от творчеството му и отваря възможността да помислим за по-цялостно изразяване на човешкия дух. За разлика от много други модернисти, които често са обвинявани в дистанцираност, която води до цинизъм (или дори атеистичен екзистенциализъм), Улф е представен като автор с дълбока и непоколебима вяра в силата на човешкия дух. Героите на Улф копнеят за постигането на справедливост между хората, както и за форма на битие, в което се помещават различни форми на другост. Това търсене на справедливост в творчеството на Улф контрастира с често по-фрагментарните и амбивалентни възгледи за справедливостта при други модернисти. Хуманизмът на Улф се разглежда от гледна точка на желанието му да възкреси творческите импулси на индивида. Творчеството на писателя се анализира като сила, която може да помогне на хората да открият собствените си съзидателни сили, което предполага, че изкуството не е само да създаваш нещо, но и да даваш възможност на другите да творят. Тази перспектива е вплътена в концепцията за „живот-в-смъртта“, като се твърди, че това е ключова тема в творчеството на Улф. Творбите на Улф и в частност *Погледни към дома, ангеле* изследват смъртта не като край, а като непрекъснато присъствие или ефект в рамките на житейския опит. Тази тема оспорва модернистичната представа за смъртта като нещо, което трябва да бъде преодоляно или превъзможнато, и вместо това се стреми да изобрази преплитането между живота и смъртта.

В заключение, шеста глава от дисертацията се опитва да „изтръгне“ Томас Улф от периферния му статут в модернистичния канон, като твърди, че неговите възприемани недостатъци като идеализъм, „лош начин на писане“ и фокусиране върху фигурата на артиста могат да се разглеждат като силни страни. Преосмисляйки творчеството на Улф като форма на „демократично“ и „креативно“ мислене, главата доказва, че неговото творчество представлява не само ценен принос към модернистичната литература, но и предлага една уникална перспектива към човешката участ. В главата се изказва предположението, че чрез препрочитане на творчеството на Улф е възможно да се оспорят строгите формални конвенции на високия модернизъм и да се открие начин на писане,

който е едновременно по-достъпен и по-всеобхватен. Тази преоценка е от решаващо значение за по-широката цел на дисертацията – да покаже как модернистичната литература, във всичките ѝ различни форми, полага основите на постмодернистичните деконструкции на дихотомията център-периферия.

Заклучението на дисертацията, обобщено в последната част, се фокусира върху идеята, че анализът на интелектуалната и художествената география изисква да се разгледа връзката между текста и контекста, но и на това, което остава отвъд или извън семиотичната им структура. Дисертацията има за цел да демитологизира предварително изградените представи за центъра и периферията, като преформулира техните езикови и онтологични отношения, отричайки абсолютната автономия на който и да е термин, категория или набор от правила върху определен дискурс. Намерението е да се проследи промяната в перспективата и възможностите за анализ на властовите структури – от управлението на пространството към дискурсивното поле, от суверенитета и насилието към „изчерпването“ (exhaustion) на разума. Изследването подчертава как модернистичната литература полага основите на постмодерната деконструкция на дихотомията център-периферия.

Това може да бъде постигнато чрез перспективата на така наречената апофатична диалектика. Апофатичната гледна точка играе ключова роля за анализа. Дисертацията използва концепцията за апофатиката (разбиране на реалността чрез това, което тя не е) като основна призма, през която се анализира модернистичната литература. Този подход се разглежда като „центробежен момент“ (centrifugal moment) в рамките на официалните дискурси, като се изтъкват мълчанието, отрицанието и неизчислимото като ключови аспекти на тази стратегия. Категоричната дефиниция и остановяването на контрол върху идентичността са форми, обвързани с патриархални или Едипови структури, които разчитат на абсолютното знание като основен център на своите политики. Апофатиката, от друга страна, набляга на съпротивата, която откриваме в един не-едипизиран поток на желанието и означението (в и чрез семиотичното тяло). Модернистите, в този контекст, използват апофатичната гледна точка, за да се опитат да подкопаят убеждението, че всичко трябва да бъде изказано.

Освен това е необходимо и да подчертаем значението на това, което остава „извън означението“ (in excess of signification). Този излишък е абстрактното пространство, в което традиционната логика и структура се разрушават и където „немисленото“ (the unthought) присъства в текста. Тази концепция е ключова за анализа, направен в дисертацията, за това как модернистите оспорват традиционните идеи за център и периферия. От тази гледна точка можем да анализираме как периферията се разглежда като конструкт на центъра, но също и като същност, която остава извън пределите и възможностите му за изграждане на онтология. Конструиранията инфраструктура, която обвързва периферията с апофатичното, осигурява пространство, в което другостта може да бъде мислена по демократичен начин. Отдалечаването от строгите дефиниции и утвърждаването на фалогоцентричния ред очертават възможностите за по-отворено и приобщаващо пространство, където алтернативни форми на изразяване, особено за исторически маргинализираните, стават възможни. Подчертава се, че модернистите признават, че езикът оставя собствени негативни следи в присъствието и в концепцията за тоталността.

Анализът очертава възможностите да осъзнаем по какъв начин модернистичната литература е отхвърлила трансцендентността като идеал. Като се противопоставяме на традиционното схващане за трансцендентността и вместо него приемем „немислимото“, можем да предположим, че модернистичният подход към битието и човешката идентичност не цели да се преодолеят границите на обикновеното или земното, а да се отчете невъзможността трансцендентното да обхване всички форми на логика и да бъде обхванато от бъдещи форми на логика.

Това в крайна сметка води до възприемането на историческия момент, в който модернистите са творили, като основан върху идеята за криза. Начинът на модернистите да „преживяват“ пространството и битието си, се центрира около понятието за криза, което действа като синоним за депотенцирането и дестабилизирането на дихотомията център-периферия. Тази криза не може да бъде преименувана, заместена или преодоляна и придобива различни текстови и философски измерения. Основна постановка на тезата е, че кризата се смята за присъща на модернистичния опит.

За да се справи с тази проблематика, дисертацията подчертава връзката между езика и тялото, като поставя под въпрос естеството на процеса на вписване (the scripting

process), който дава видимост на тялото. Нечитаемостта и апофатичният момент могат да обхванат хаотичната природа на битието в света. Тук тялото действа като място на познание и „обективен коректив“ (objective corrective) на абстракциите на разума. Тялото като място на познание е поставено като предизвикателство към чисто диференциалните и рационални начини за разбиране на света.

Необходимо е да възприемем модернистичния свят, човешка идентичност и събитие като основани на демократизацията и диверсификацията. Не само това. Модернизмът е и жест, който се стреми да демократизира и диверсифицира различни въпроси като център и периферия, аксиоматика и алтеритет. Тази литература подчертава необходимостта да се осъзнае променливата същност на центъра и периферията в литературен и нелитературен контекст.

Това не би било възможно без идентифицирането и дефинирането на така наречения „разрез“. Изследването се позовава на „немисленото“ и на „разреза“ като критични елементи от разбирането на това как модернистичната литература деконструира центъра. Твърдейки, че „немисленото“ „прорязва“ насилствено класическата онтология в процеса на производство на истината, можем да видим как апофатичният разрез маркира концептуалната архитектура като неавтентично слово, като я заразява с хумор и по този начин деформира контекста. По този начин концепцията за логоцентризма, а именно вярата в разума и езика като основи на знанието и представата ни за света и битието, бива дестабилизирана. Но не бива да съжаляваме за загубата на трансценденталния дом, установен от логоса, тъй като чрез тази загуба можем да преоткрием възможността за справедливост.

Модернистите дават приоритет в своите произведения на мълчанието и отрицанието. По този начин те оспорват идеята, характерна за онтологията, че всичко трябва да бъде изказано. Те инициират промяна в разбирането ни на дихотомията център-периферия и разглеждат центъра не като стабилна единица, а като нещо подвижно, диалогично и абстрактно, което не успява да функционира по предназначение.

В това отношение модернистичната литература полага основите на постмодернистичната деконструкция на дихотомията център-периферия. Много от наративните техники, използвани от постмодерните автори, могат да бъдат открити и в модернистичния канон. Например модернистичният възглед за различието се разглежда

като източник на несводима другост (irreducible otherness) в постмодернистичната диалектика. Модернистите признават, че центърът не може да изчерпи всички аспекти на другостта. Това признаване на другостта сама по себе си се разглежда като основополагащ елемент както на модернистичните, така и на постмодернистичните проекти.

Другостта не трябва да се отъждествява с безсилието. Да бъдеш друг не означава да нямаш силата да действаш по автентичен начин. Напротив, оставайки изключен от социалното тяло и съпротивлявайки се на това да бъде сведен до неговата структура, другият позиционира себе си като форма на другост по отношение на всичко, което се смята за човешко по „подходящ“ начин.

В този контекст е необходимо да се обърне внимание на езика. Модернистите осъзнават, че имената, центровете и аксиомите трябва да могат лесно да бъдат измествани, променяни и интертекстуализирани. Самото име се разглежда като носещо собствения си провал да определя, като основано на една вътрешна липса и иманентно разделение. Това предполага създаването на критика на системите на мислене, които се опитват да фиксират семиотиката на идентичността.

Заклучението на дисертацията обединява основните теми и аргументи, за да подчертае значението на модернистичната литература за формирането на едно ново разбиране за властта, идентичността и природата на реалността. Като използва апофатичния подход към придобиването на знание за битието, то се фокусира се върху „излишъка на означение“ и оспорва предварително изградените представи за центъра и периферията. Изследването показва как модернистичните текстове драматизират един възглед за човешката участ, където чувството ни за собствено „аз“ е обусловено от чувството за „другия“ и доказва, че модернистичните автори полагат основите на постмодерната мисъл като допринасят за един по-отворен и приобщаващ начин на разбиране на света.

Библиография

- Barthes, R. (1974). *S/Z* (R. Miller, Trans.). Hill and Wang.
- Barthes, R. (1985). *The responsibility of forms: Critical essays on music, art, and representation* (R. Howard, Trans.). Hill and Wang.
- Barthes, R. (1989). *The rustle of language*. University of California Press.
- Baudrillard, J. (1981). *Simulacra and simulation*. University of Michigan Press.
- Buchanan, I. (2020). *Assemblage theory and method*. Bloomsbury Publishing.
- Derrida, J. (1981). *Dissemination*. The Athlone Press.
- Derrida, J. (1985). *The ear of the other: Otobiography, transference, translation* (P. Kamuf, Trans.; C. V. McDonald, Ed.). Schocken Books.
- Derrida, J. (1986). *Glas*. University of Nebraska Press.
- Derrida, J. (1992). Passions: “An oblique offering” (D. Wood, Trans.). In D. Wood (Ed.), *Derrida: A critical reader* (pp. 5–35). Basil Blackwell.
- Derrida, J. (2000). The deconstruction of actuality: An interview with Jacques Derrida. In M. McQuillan (Ed.), *Deconstruction: A reader* (pp. 527–553). Edinburgh University Press.
- Derrida, J. (2009). *The beast and the sovereign* (Vol. 1). University of Chicago Press.
- Ferguson, K. (Ed.). (2021). *The big no*. University of Minnesota Press.
- Foucault, M. (1986). What is an author. In P. Rabinow (Ed.), *The Foucault reader* (pp. 101–123). Peregrine.
- Heidegger, M. (1998). *Pathmarks* (F. A. Capuzzi, et al., Trans.; W. McNeill, Ed.). Cambridge University Press.
- Levinas, E. (1969). *Totality and infinity: An essay on exteriority*. Duquesne University Press.
- Jameson, F. (1991). *Postmodernism, or, the cultural logic of late capitalism*. Duke University Press.
- Kalaidjian, W. B., et al. (2005). *The Cambridge companion to American modernism*. Cambridge University Press.
- Kristeva, J. (1982). *Powers of horror: An essay on abjection* (L. S. Roudiez, Trans.). Columbia University Press.
- Kristeva, J. (1984). *Revolution in poetic language* (Leon S. Roudiez Trans.). New York: Columbia University Press.

Lyotard, J.-F. (1984). *The postmodern condition: A report on knowledge*. University of Minnesota Press.

Rhys, J. (1985). *The complete novels: Voyage in the dark, Quartet, After leaving Mr. Mackenzie, Good morning, midnight, Wide Sargasso Sea*. Norton.

Ricoeur, P. (1967). *Husserl: An analysis of his phenomenology* (E. G. Ballard & L. E. Embree, Trans.). Northwestern University Press.

Žižek, S. (2020). *Sex and the failed absolute*. Bloomsbury Academic.

Приноси

Основните приноси на дисертационния труд са свързани с анализа на способността на модернистичната литература да оспорва и дестабилизира традиционните разбирания за дихотомията център-периферия. Анализът постига това чрез различни подходи, съсредоточени върху подробно изследване на произведенията на Джеймс Джойс, Джийн Рис, Джуна Барнс и Томас Улф.

1. Апофатичен подход към модернистичните текстове: дисертационният труд въвежда апофатичния метод на анализ. Той включва разбиране и тълкуване на действителността чрез това, което тя не е, а не чрез това, което е. Това е ключов принос, тъй като позволява по-дълбоко разбиране на начините, по които модернистите използват мълчанието, отрицанието и неизчислимото като аспекти от битието на индивида. Изследването използва този подход, за да оспори господството на катафатичните (утвърдителните) начини на мислене и дискурси.

2. Акцент върху „излишъка от означение“: част от основния принос на тази дисертация се състои в нейното съсредоточаване върху това, което бива идентифицирано като „излишък от означение“. Това се отнася до опита, значението и битието, които не могат да бъдат напълно уловени или обхванати от езика, логиката или традиционните системи на мислене. Това понятие е представено като централен елемент при осмислянето на модернистичния подход за дестабилизиране на установените норми и властови системи.

3. Деконструиране на центъра и периферията: изследването оспорва представата за центъра като стабилна единица, като вместо това го представя като нещо подвижно, диалогично и абстрактно, което произвежда ефекти отвъд своето предназначение. Твърдението, че периферията е конструкция на центъра, която обаче не може да бъде сведена до катафатичния-апофатичен подход към другостта, подчертава конструирания и идеалистичен характер на дихотомията център-периферия, като се поставя под въпрос тяхната предполагаема стабилност и оспорва идеята за фиксирана и непроменяща се онтология.

4. Разбиране за тялото като място на знанието: дисертацията разглежда тялото като ключов обект на познание и „обективен коректив“ на абстракциите на разума. Фокусът е върху изследване на връзката между тялото и властта, както и върху социалните и

политическите последици от тази взаимна обусловеност, особено при авторите Рис и Барнс. Освен това изследването анализира и начина, по който езикът и тялото (като територия, която позволява и функционира чрез един „друг“ език) са преплетени в модернистичните текстове.

5. Преосмисляне на динамиката на властта: изследването премества анализа на динамиката на властта от „обективната“ плоскост към субективната. Изследва се как дисциплинарните структури и официалните разкази се интернализират от индивидите и как модернистичните текстове представят персонажи, които оспорват или реинтерпретират закона. Разглежда се също така и как властта функционира чрез управлението на пространството, конструирането на дискурса и прилагането на насилие.

6. Етично измерение на другостта: дисертационният труд разграничава другостта от безсилието и изтъква качеството на позицията на другостта, през чиято призма могат да се изследват несъответствията и антидемократичните режими на мислене, формиращи официалните разкази. Да бъдеш друг не означава да нямаш власт или да не бъдеш официално представен пред институциите, а означава позиция, от която е възможно да бъдат изследвани етичните и моралните несъответствия между центъра и периферията, между аз-а и другия.

7. Фокусиране върху „разреза“: въвежда се понятието „разрез“ като начин да се разбере как модернистичната литература разрушава традиционните начини на мислене. В дисертацията се твърди, че тези разрези, формирани в процеса на създаване на истината, деформират контекста и поставят под въпрос идеята за плавен, непрекъснат разказ или система от означения.

8. Преоценка на авторите: дисертацията представя нюансиран анализ на всеки от авторите, които изследва. Предложени са нови гледни точки към Джойс, Рис и Барнс като ключови фигури в модернистичния проект за деконструиране на центъра. Макар да признава стойността на творчеството на Улф, анализът показва и как творчеството му се различава от това на останалите поради склонността му към катафатичен начин на мислене. В този контекст е представена и стратегия за преоценка на творчеството му като основаващо се на демократични ценности.

9. Демократизация и диверсификация: модернизмът е опит да се демократизират и диверсифицират различни теоретични въпроси и подходи към литературата.

Модернистичните текстове предизвикват читателя и го приканват да преосмисли разбирането си за връзката между текста и контекста.

Дисертацията има принос към изследването на модернизма, като предлага различен прочит на канона, прочит, който е основан на апофатичния подход и начин на мислене, на акцента върху „излишъка от означение“, както и на презентацията на критично отношение към структурите на властта и тялото на другия. По този начин дисертацията демонстрира и значението на модернистичната литература за разбирането на съвременните културни и политически проблеми.

Публикации по темата на дисертационния труд

Spaces of Terror, Times of Desire – Joyce’s Postcolonial Project in the “Circe” Episode of *Ulysses*, *Joyce Studies in Italy* 24 (1), 2023.

Deconstructing Colonial Metaphors in Virginia Woolf’s “The Waves”, *XVIII Scientific Conference of Sofia University “St. Kliment Ohridski”*, 2022.

Semioethical Questions in Literary Modernism: Stephen Dedalus and the Issue of History and Identity, *Cross-Disciplinary and Cross-Cultural Awareness: Essays in Honor of Madeleine Danova*. St. Kliment Ohridski University Press, 2023.

Politics and Phantasmatics of Paratextuality (*in print*)